

Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Ceza Muhakemesi İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

Okan ÖZEN*

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Avukat, İ.D. Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. okanozen@ozen.av.tr,

ORCID: 0000-0002-4003-1093

Makale geliş tarihi: 23 Haziran 2023 **Makale kabul tarihi:** 10 Aralık 2023

Atf önerisi: Özen, Okan. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Ceza Muhakemesi İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi.” *Ankara Barosu Dergisi* 82, no. 1 (Ocak 2024): 81-136. **DOI:** 10.30915/abd.1319060.

SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULLERİNİN CEZA MUHAKEMESİ İLKELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZ

24.10.2019 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan ve kamuoyunda “yargı reformu paketi” olarak bilinen 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca, 1.1.2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan seri muhakeme ve basit yargılama usulleri de alternatif yöntemlere ağırlık verilmesi eğiliminin bir yansıması olarak ceza muhakemesi sistemine dahil edilmişlerdir. Her iki usulün de yargı yükünün hafifletilmesi ve muhakemenin hızlı şekilde sonuçlandırılması amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Yargının hızlanması amacıyla getirilen bu iki muhakeme usulünün de hem yapısal sorunlarının bulunduğu hem de ceza muhakemesinin adil yargılanma hakkı ve maddi gerçeğin araştırılması ilkelerine aykırı yönlerinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışmada, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin kimi yapısal sorunlarına ve bu usullerin adil yargılanma hakkı ile maddi gerçeğin araştırılması ilkelerine aykırı yönlerine dikkat çekilmesi; sorunlu görünen noktalara ilişkin kimi çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Seri Muhakeme

Basit Yargılama

Adil Yargılanma

Maddi Gerçeğin Araştırılması

Ceza Muhakemesi İlkeleri

EVALUATION OF ACCELERATED TRIAL AND SIMPLE TRIAL PROCEDURES WITHIN THE CONTEXT OF CRIMINAL PROCEDURE PRINCIPLES

ABSTRACT

In accordance with the Code No. 7188, Amendment of Various Codes, and the Criminal Procedure Code, which was published in the Official Gazette dated 24.10.2019 and known as the “judicial reform package” in the public opinion, the accelerated trial and simple trial procedures were implemented to the criminal procedure system as a reflection of the tendency to focus on alternative methods. It is understood that both procedures are envisaged for the purpose of alleviating the judicial burden and concluding the criminal proceedings quickly. It was observed that these two procedures introduced for the purpose of speeding up the judiciary had both structural problems and aspects that are contrary to the principles of fair trial and the search for material truth.

In this study, it is aimed to draw attention to some structural problems of the accelerated trial and simple trial procedures and the aspects of these procedures that are contrary to the principles of fair trial and the search for material truth; and it is aimed to propose possible solutions to the problematic points.

Keywords:

Serial Trial

Simple Trial

Fair Trial

Investigation of Material Truth

Principles of Criminal Procedure

GİRİŞ

Ceza muhakemesi, toplum düzenini bozan bir fiil olan suçun işlenmesinin ardından failin bulunup yargılanması ve hak ettiği yaptırımın uygulanması için gerçekleştirilen kolektif faaliyet olarak tanımlanabilir.^[1] Ceza muhakemesinin gayesi ise, toplumların gelişimlerine ve ihtiyaçlarına göre, tarihsel olarak farklı dönemlerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Batı Avrupa'da, 18. yüzyılın ortalarına kadar, toplum karışıklıklarından bıkılıp otorite ve düzene ihtiyaç duyulduğundan ceza muhakemesinin gayesi “suçlunun cezalandırılması” olarak benimsenmiştir. Sanığın peşinen suçlu sayıldığı bu dönemin ardından, özgürlüklerin ön plana çıkmasıyla birlikte, devlet kudretine karşı ferdi koruyan ve gayesi “sanığın korunması” olan bir ceza muhakemesi sistemine geçilmiştir. Bunun ardından da toplum düzeninin korunması ile fertlerin korunması arasında bir denge sağlanması ihtiyacı ortaya çıkmış ve ceza muhakemesi sistemleri, “hakikatin araştırılması” gayesi doğrultusunda şekillenmiştir.^[2] Dolayısıyla bugün ceza muhakemesinin amacı, maddi gerçeğin araştırılmasıdır.

Maddi gerçek ortaya çıkarılmaya çalışılırken, toplumun menfaatleri ile fertlerin hakları dengelenmelidir. Bu nedenle ceza muhakemesi evreleri ve işlemleri sırasında sanığın haklarının korunması doğrultusunda, başta adil yargılanma hakkı olmak üzere pek çok hak ve ilke geliştirilmiştir.

Bununla birlikte muhakeme hukukunda son dönemlerde yapılan düzenlemelerle, başta kamu davasının mecburiliği olmak üzere kimi ilkelerin geriplanda bırakılmaya başlandığı, şüpheli ve mağdurun da katıldığı soruşturma evresinin giderek özelleştirildiği ve şüphelinin rızasına dayalı muhakeme usullerinin yaygınlaştığı görülmektedir.^[3] Nitekim mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla ön ödeme, uzlaştırma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi alternatif yöntemlerin uygulanmasıyla, kimi suçlar kısmen de olsa yargılama sisteminin dışına çıkarılmıştır.

[1] Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 77.

[2] Nurullah Kunter, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1989), 23 vd.

[3] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 87.

24.10.2019 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan ve kamuoyunda “yargı reformu paketi” olarak bilinen 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca, 1.1.2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan seri muhakeme ve basit yargılama usulleri de alternatif yöntemlere ağırlık verilmesi eğiliminin bir yansıması olarak ceza muhakemesi sistemine dahil edilmişlerdir.

7188 sayılı kanunun teklif metninin gerekçesinde, seri muhakeme usulünün amacı, *“belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılması ve kısaltılması; suçlara kısa süre içinde karşılık verilerek kamu düzeninin tesisi”* olarak açıklanmıştır. Yine teklif metninde basit yargılama usulünün gerekçesi ise, *“belirli bir yaptırım ağırlığına kadar olan suçlar yönünden yargılamanın dosya üzerinden yapılabilmesi; yargılama makamlarına zaman kazandırılması”* şeklinde belirtilmiştir.^[4] Kısacası, her iki usulün de yargı yükünün hafifletilmesi ve muhakemenin hızlı şekilde sonuçlandırılması amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Peki hızlı netice almak ve yargı yükünü hafifletmek amacıyla öngörülmesi olan bu usuller, maddi gerçeğe ulaşmaya çalışılırken, aynı zamanda da toplum menfaatleri ile kişi hak ve özgürlükleri arasında denge sağlanması amacıyla benimsenmiş olan ceza muhakemesi ilkeleriyle ne ölçüde bağdaşmaktadır?

Bu iki usulün ceza muhakemesi ilkeleri bağlamında değerlendirilebilmesi için, her iki usule ilişkin düzenlemelerin ve koşulların açıklanması gerektiğinden bu çalışmada seri muhakeme ve basit yargılama usulleri yapısal olarak açıklanmış ve gerek yapısal gerekse ilkesel yönden sorunlu görünen noktalara değinilmiştir.

I. SERİ MUHAKEME USULÜNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Seri muhakeme usulü, 7188 sayılı kanunla 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda (CMK) yapılan değişiklik sonucunda, CMK’nın 250. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre seri muhakeme usulünün ilgili maddede sayılı suçlar yönünden yürütülen soruşturma neticesinde, şüpheli tarafından bu usulün kabulü halinde, verilecek cezanın yarı oranında indirilmesi suretiyle cumhuriyet savcısı tarafından belirlenip talep edilecek yaptırım

[4] 7188 Sayılı Kanun’un genel gerekçesi için bakınız: <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2215.pdf> (E.T. 07.04.2023).

doğrultusunda hüküm kurulmasını öngören bir muhakeme usulü olduğu anlaşılmaktadır.

A) SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMA ZAMANI VE KOŞULU

1- Seri Muhakeme Usulünün Soruşturma Evresinin Sonunda Uygulanması

250. maddenin ilk fıkrasında, seri muhakeme usulünün soruşturma evresi sonunda uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemede dikkat çeken ilk husus, bu usulün soruşturma evresi sonunda; yani soruşturmadan sonuç çıkarma aşamasında uygulanacak olmasıdır.^[5] Dolayısıyla bu usulün uygulanmasına geçilmeden önce, soruşturma, genel hükümlere göre etkili bir şekilde yürütülmeli, tüm deliller toplanmalı ve tüm soruşturma işlemleri tamamlanmalıdır.^[6] Bu husus, Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin (“Yönetmelik”) 8. maddesinin ilk fıkrasında da açıkça belirtilmiştir. Uygulamada zaman zaman aksi yönde hareket edildiği görülse de herhangi bir delil toplanmadan, herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden ve soruşturma etkin bir şekilde yürütülmeden, doğrudan bu usulün uygulanması mümkün değildir.^[7]

2- Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemiş Olması ve Yeterli Şüphe Koşulu

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesinin bir diğer koşuluysa maddede sayılan suçlar yönünden kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemiş olmasıdır. Bilindiği üzere CMK’nın 170. maddesinin ilk fıkrası uyarınca, soruşturma sonunda cumhuriyet savcısı, suçun işlendiği hususunda “yeterli şüphe” seviyesine ulaşılması halinde, kamu davası açılması amacıyla iddianame düzenler. Ancak yeterli şüpheye ulaşmış olan cumhuriyet savcısına, CMK m. 171/2 ve devamı fıkralarında yer alan

[5] Yeşim Yılmaz, “Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü,” (Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2022), 446 vd.

[6] Gülsüm Soylu Ünver ve Seçil Nergiz Karaman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 46.

[7] Elif Ildırar, “Seri Muhakeme Usulü,” (Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi, 2020), 128.

koşulların gerçekleşmesi halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönünde bir takdir yetkisi de tanınmıştır. Bu düzenlemelerden hareketle, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için de yeterli şüphenin araştırılması gerektiği görülmektedir. O halde seri muhakeme usulü, ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemesi durumunda uygulanabileceğinden ve cumhuriyet savcısının bu konuda bir takdir yetkisinden söz edilebilmesi için yeterli şüpheye ulaşılmaması şartı bulunduğu; kanunda açıkça zikredilmemiş olsa da seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için yeterli şüphe seviyesine ulaşılmış olması gerekir.^[8] Bununla birlikte, yeterli şüphe seviyesine ulaşılmış olmasına rağmen, şüpheli yönünden cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık koşulları oluşmuş yahut şahsi cezasızlık sebebinin bulunması halinde seri muhakeme usulü uygulanmamalı, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmelidir. Zira bu hallerde, yürütülecek kovuşturma sonucunda fail hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmektedir.^[9]

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir başka husus ise, cumhuriyet savcısının, CMK m. 171 hükmündeki koşulların varlığı halinde kamu davası açılmasının ertelenmesi kararı verip vermemek yönünde bir takdir yetkisine sahip olduğudur. Nitekim seri muhakeme usulünü düzenleyen 250. maddenin ilk fıkrasında yer alan “*kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde*” ifadesinden de cumhuriyet savcısının bu konuda takdir hakkı olduğu ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi için yeterli koşullar bulunsa dahi kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermeyebileceği anlaşılmaktadır. Aynı cümledeki “*seri muhakeme usulü uygulanır*” ifadesinden de kamu davası açılmasının ertelenmesine karar verilmemesi durumunda seri muhakeme usulünün zorunlu olduğu görülmektedir.^[10]

[8] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 449 vd.; Ali Barutçu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü,” (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2023), 44; Mesut Gökkaya, “Türk Ceza Hukukunda Seri Muhakeme Usulü,” (Yüksek Lisans Tezi, Çag Üniversitesi, 2022), 77.

[9] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 438.

[10] Zahit Yılmaz ve Özge Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, S. 1 (2020), 74; Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 484.

Seri muhakeme usulüne tabi suçlar yönünden yapılan soruşturma sonucunda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için gerekli ve yeterli koşullar mevcutsa, cumhuriyet savcısı tarafından, seri muhakeme usulünü teklif edilmektense kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmelidir.^[11] Zira erteleme müessesesi, seri muhakeme usulüne göre önceliklidir.^[12] Ayrıca erteleme kurumu sayesinde fail mahkum edilmeden ıslah edilmiş olmakta ve mahkemelerin iş yükleri de azalmaktadır.^[13] Bu bağlamda, şüpheli için, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin, seri muhakeme usulü uygulanarak indirimli şekilde cezalandırılmaktan daha lehe olduğu da ifade edilebilir. Bu doğrultuda, maddede yer alan “kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde” ifadesi, “kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilemediği” şeklinde anlaşılmalı ve uygulanmalıdır.

B) SERİ MUHAKEME USULÜNE TABİ SUÇLAR

Seri muhakeme usulünün uygulanacağı suçlar, CMK m.250/1 hükmünde tahdidi olarak belirlenmiştir. Buna göre bu usul;

- i) Türk Ceza Kanunu'nda yer alan
- Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),
  - Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),
  - Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),
  - Gürültüye neden olma (madde 183),
  - Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),
  - Mühür bozma (madde 203),
  - Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),
  - Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra),

[11] Barutçu, “Seri Muhakeme,” 47-48.

[12] Barutçu, “Seri Muhakeme,” 47-48.

[13] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 485.

- Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268),
  - ii) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13'üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar,
  - iii) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 93'üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç,
  - iv) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanununun 2'nci maddesinde belirtilen suç,
  - v) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç
- yönünden uygulama alanı bulacaktır.

Kanun koyucu tarafından madde kapsamında alınan suçlar katalog şeklinde belirlenmiş ise de niçin bu suçların belirlendiği, yani bu suçların belirlenmesinin ardında yatan suç siyaseti anlaşılammamaktadır.^[14] Kanun gerekçesinde de bu yönde bir açıklamaya rastlanılmamaktadır. Ancak maddede yer alan suçların, görece hafif cezayı gerektiren suçlar oldukları dikkat çekmektedir. Ayrıca bu suçların ispatı kolay suçlar arasından belirlendiği de ifade edilebilir.^[15] Kimi yazarlarca bu suçların somut bir mağduru olan suçlar olmadıkları, toplumdaki herkesin mağdur konumunda bulunduğu suçlar olduğu şeklinde bir mantık yürütülmüştür.^[16] Ancak maddedeki suçlar arasında sayılan hakkı olmayan yere tecavüz suçunun belirlenebilir bir mağduru bulunduğu düşünüldüğünde, seri muhakeme usulüne tabi suçların mağduru bulunmayan suçlar arasından seçildiği yönünde bir sonuca varılması

[14] Gülsün Ayhan Aygörmez Uğurlubay, Nuran Haydar ve Mehmet Korkmaz, "Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar," *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, no. 2 (2019): 263.

[15] Soylu Ünver ve Karaman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 41; Yılmaz, "Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme," 456; Gökçaya, "Seri Muhakeme," 78.

[16] Elif Er, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi," *Yaşar Hukuk Dergisi* 3, no. 1 (2021): 8.

mümkün görünmemektedir.^[17] Seri muhakeme kapsamına alınan suçların seçiminde belirli bir ceza siyasetinin ya da kriterin bulunmaması, bu madde kapsamının, her an, herhangi bir gerekçe ve belirli bir mantığa dayanılmaksızın genişletilmesi ihtimalini doğurmaktadır.^[18] Bu tür bir ihtimali ortadan kaldırmak adına, aynı amaca hizmet eden kurumlar olan kamu davasının açılmasının ertelenmesi yahut basit yargılama usulünde olduğu gibi, seri muhakeme usulüne tabi suçların da suç için öngörülen cezanın belirli bir sınırın altında kalması şeklinde bir kriterle göre belirlenmesi önerilebilir.

C) SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMAYACAĞI HALLER

Seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı haller, 250. maddenin 11, 12 ve 13. fıkralarında belirtilmiştir. Buna göre, iştirak halinde işlenen suçlarda şeriklerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi, şüphelinin yaşının küçük olması, akıl hastalığı veya sağır ve dilsiz olması yahut şüpheliye ulaşamaması halinde seri muhakeme usulü uygulanmaz.

Bu usulün uygulanmasının şüphelinin kabulüne bağlı olması göz önüne alındığında; yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlikten mustarip kimseler yönünden bu usulün uygulanmaması yerindedir. Zira bu kişilerin bu usulü kabul edip etmemek yönündeki beyanlarının sağlıklı bir iradeye dayanmayacağı kabul edilebilir.^[19] Yine kendisine ulaşamayan bir kimsenin teklifi kabul etmesinin mümkün olmaması karşısında, böyle bir durumda bu usulün uygulanamayacak olması yönündeki düzenlemede de bir isabetsizlik bulunmamaktadır. İştirak halinde işlenen suçlarda da kimi şerikler yönünden bu usulün uygulanması, kimileri yönünden ise iddianame düzenlenerek kamu davası açılması, muhakemenin bir bütün olarak yürütülmesi gerekeceğinden mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, iştirak halinde işlenen suçlarda şeriklerden herhangi birinin bu usulü kabul etmesi halinde bu usulün uygulanmayacağına dair düzenleme de yerindedir.

[17] TCK m. 154/3'de düzenlenen hakkı olmayan yere tecavüz suçunun mağduru, sular üzerine hak sahibi olan gerçek kişidir. Bu hususta bakınız: Soner Demirtaş, "Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)", *Ceza Hukuku Dergisi* 13, no. 36 (2018): 79.

[18] Aynı doğrultuda, Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, "Seri Muhakeme", 263.

[19] Barutçu, "Seri Muhakeme," 56.

Ancak iştirak halinde işlenen suçlarda, kimi şerikler bu usulü kabul etmezken, şeriklerden birinin bu usulü kabulü; çalışmanın devamında teklifin kabul edilmesinin yol açacağı sorunlar incelenirken değinileceği üzere, suçsuzluk karinesi yönünden sorun teşkil edebilecektir.^[20] Bununla beraber, şeriklerin birbirlerini bu usulün uygulanmasına ilişkin teklifin kabul edilmesi yahut edilmemesi yönünde baskı altına almaya çalışmalarını da söz konusu olabilir. Dolayısıyla, iştirak halinde işlenen suçlarda hiçbir şekilde bu usulün uygulanmaması gerekirken şeriklere seri muhakeme teklifi yapılması ve birinin kabul etmemesi halinde bu usulden vazgeçilmesi yönündeki düzenleme yerinde görünmemektedir.

Öte yandan, seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hallerin genişletilmesi gerektiği ifade edilebilir. İtiyadı suçlular, suçu meslek edinen kişiler ve mükerrirler yönünden de bu usul uygulanmamalıdır. Zira, seri muhakeme usulü sonucunda, suç için öngörülen cezanın yarı oranında indirilmesi, bu sayılan tipte kimseler yönünden caydırıcılıktan uzaktır. Örneğin kumar oynanması için yer ve imkan sağlama veya parada sahtecilik gibi, bir kimsenin devamlı olarak işleyebileceği suçlar yönünden, failde hakkında bir dava dahi açılmadan yarı oranda indirimle kurtulacağı yönünde bir algı oluşması ve bu suçların daha kolay işlenir hale gelmesi muhtemeldir.^[21] Dolayısıyla, bu türden kimselerin seri muhakeme usulü uygulanarak yarı oranda indirimli şekilde cezalandırılmaları hakkaniyete aykırı olduğu gibi kamu düzeninin ve ceza adaletinin sağlanması amaçlarına da uygun düşmemektedir.^[22]

D) SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI

1- Şüphelinin Bilgilendirilmesi

Seri muhakeme usulü şüpheliye teklif edilmeden önce, şüpheliye bu usul hakkında bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, 250. maddenin 2. fıkrasında, şüphelinin cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlilerince bilgilendirileceği hükme bağlanmıştır.

[20] Hakan Kızıllarslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri,” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, no. 183 (2019): 1924.

[21] Aynı doğrultuda Gökkaya, “Seri Muhakeme,” 80.

[22] Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, 275.

Kanun maddesinde, bilgilendirmenin içeriği ve yöntemi hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamakta; yalnızca bilgilendirmenin seri muhakeme usulü hakkında yapılacağı belirtilmektedir. Bilgilendirmenin içeriği ise Yönetmeliğin 10. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre bilgilendirme; isnat edilen eylemin suç oluşturduğu ve bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği, kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, şüphelinin özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul etmesi halinde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği, cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı ve bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği, teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, şüphelinin seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği, şüphelinin mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği, mahkemece verilen hükmün adli sicile kaydedileceği, bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde şüpheli hakkında genel hükümlere göre iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı, genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı hususlarını içerir.

Şüpheliye kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu hususunda bilgilendirme yapılması öngörülmüş olmasına karşın; yeterli şüphenin bulunduğu kanaatine nasıl ve hangi delillere dayanılarak ulaşıldığının ve hangi delillerin niçin şüphelinin aleyhine değerlendirildiğinin açıklanmasının öngörülmemiş olması, önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.^[23] Zira yeterli şüphe seviyesine hangi delillere dayanılarak varıldığı hususunda detaylıca bilgi sahibi olmayan bir şüphelinin, bu usulü kabul etmek veya bu usulü kabul etmeyerek açılacak kamu davasında kendisini savunmak şeklindeki seçenekler arasındaki tercihini sağlıklı bir şekilde kullanması beklenemez.

[23] Yavuz Erdoğan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü,” *Legal Hukuk Dergisi* 18, no. 209 (2020), 2011.

2- Bilgilendirmeyi Yapacak Olan Mercî

Yönetmelikte, bilgilendirmenin cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağı, kanundaysa cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlilerince yapılabileceği belirtilmektedir.

Bilgilendirmenin kolluk görevlilerince yapılabilecek olması, uygulamada sorunlara yol açabilecek bir düzenlemedir.^[24] Nitekim her ne kadar yasada ve yönetmelikte, bilgilendirmenin cumhuriyet savcısı tarafından da yapılabileceği hükme bağlanmış ise de uygulamada soruşturma işlemlerinin ağırlıklı olarak kolluk görevlilerince yürütüldüğü göz önüne alındığında, bizzat cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak bir bilgilendirmeye rastlanılması oldukça güç olacak, pratikte bu işlem muhtemelen hemen hemen her zaman kolluk tarafından gerçekleştirilecektir.^[25] Hukukçu olmayan ve şüpheli haklarını gözetme yönünde alışkanlık geliştirmemiş olan kolluk görevlilerince yapılacak bilgilendirme üzerine, belki de beraat etme olasılığı dahi bulunan bir şüphelinin kendisini baskı altında hissetmesi; şüphelide bu usulü kabul etmediği takdirde kesin olarak cezalandırılacağı algısının ve dolayısıyla bu usulü kabul ederek cezasından yarı oranda indirimle kurtulabileceği izleniminin oluşturulması kuvvetle muhtemeldir.^[26] Yine, kolluk görevlilerinin, delil toplama yükünden kurtulabilmek için şüpheliyi

[24] Aynı doğrultuda Enes Kocakale, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü,” (Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2021), 62; Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 842-843; Kızıllarslan, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 1927.

[25] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 9.

[26] Benzer yönde bakınız: Kızıllarslan, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 1928; Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250),” *Ceza Hukuku Dergisi* 14, no. 41 (2019), Hakan Karakehya ve Asuman İnce Tunçer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 47-48; Şaban Cankat Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 45; Gökhan Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 51; Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 494; İldırar, “Seri Muhakeme Usulü,” 160.

bu yönetime yönlendirmesi de ihtimal dahilindedir.^[27] Bu nedenle, kolluk tarafından bilgilendirme yapılması uygun görünmemektedir.^[28]

Şüphelinin kabul etmesi halinde pek çok hakkından mahrum kalacağı ve kesin olarak cezalandırılacağı bir usul hakkındaki bilgilendirmenin kolluk görevlilerince yapılması yönündeki düzenlemeden vazgeçilmesi gerekir.

3- Bilgilendirmenin Şekli

Kanunda veya yönetmelikte, bilgilendirmenin ne şekilde yapılacağı belirlenmemiştir. Bir görüşe göre, şüpheli açısından daha temkinli olması açısından bilgilendirmenin hem şifahi hem yazılı olarak yapılması gerekmektedir.^[29] Ancak bilgilendirmenin hem sözlü hem de yazılı yapılmasının, şüpheli açısından ilave bir fayda sağlamayacağı ifade edilebilir. Zira bilgilendirme yazılı da olsa, şüphelinin hissetme olasılığı olan baskı bertaraf edilmiş olmayacaktır. Bu nedenle yasal düzenlemelerde bilgilendirmenin yazılı olması hususunda bir hüküm bulunmadığı da göz önünde bulundurulurken, bilgilendirmenin sözlü olarak yapılması gerekli ve yeterlidir. Ancak elbette CMK m. 169/2 hükmü uyarınca her soruşturma işleminin tutanağa bağlanması zorunlu olduğundan, şüpheliye yapılacak sözlü bilgilendirme de tutanağa bağlanmalıdır.^[30]

4- Seri Muhakeme Usulünün Teklif Edilmesi

Bilgilendirmenin ardından, cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması teklif edilecek ve uygulanacak yaptırımın ne olduğu

[27] Kocakale, “Seri Muhakeme Usulü,” 63.

[28] Jehad M.A. Alsammouni, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları: Uzlaştırma, Önödeme, Kamu Davasının Açılmasının Ertenilmesi ve Seri Muhakeme”, (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2022), 322; Seyfettin Çağlar, “Seri Muhakeme Usulü,” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2021), 62; Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 45.

[29] Yılmaz ve Apış, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 76.

[30] Olgun Değirmenci, “Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü,” *Ankara Batı Adliyesi Dergisi* 2, no. 3 (2020): 20.

açıklanacaktır. Cumhuriyet savcısının teklifte bulunma yetkisi, kolluğa devredilemez.^[31]

Bu noktada belirtilmelidir ki, gerek bilgilendirme gerekse teklifin müdafii huzurunda yapılması şeklinde bir zorunluluğun bulunmadığı görülmektedir.^[32] Ancak bilgilendirme ve teklif sırasında müdafii bulunmaması önemli bir eksikliktir. Zira bilgilendirme ve/veya teklif sırasında şüphelinin özgür iradesinin muhafazası, şüpheliye yönelik en ufak bir yönlendirmenin dahi önlenmesi ve ayrıca açıklanan yaptırımın şüpheli tarafından tam olarak idrak edilebilmesinin sağlanması doğrultusunda; bu aşamalarda da bilgilendirmenin, teklifin ve olası yaptırımların anlam ve sonuçlarını daha iyi kavrayacak ve şüpheliye yönelik olası baskıyı önleme fonksiyonu gösterecek bir müdafii bulunması oldukça önemlidir.^[33] Kaldı ki uygulamada bilgilendirmelerin matbu tutanaklar üzerinden gerçekleştirildiği görülmekte; söz konusu matbu tutanaklarda delil durumuna yer verilmediği gibi, şüphelinin anlayamayacağı kavramlar da bulunmaktadır.^[34] Bununla birlikte, uygulamada, bilgilendirme ve teklifin bizzat cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirildiği durumlarda dahi bu işlemlerin zabıt katipleri tarafından yürütüldüğü ve bunun zabıt katipleriyle şüpheli arasında adeta bir pazarlık usulüne dönüştüğü gözlemlenmiştir.^[35]

Dolayısıyla hem bilgilendirme hem teklif aşamasında müdafii yardımının zorunlu hale getirilmesi;^[36] seri muhakeme teklifi öncesinde şüpheli ile müdafii görüşmesi, müdafiiye delilleri ve dosyayı inceleyebilme imkanı

[31] Erdem ve Şentürk, “Seri Muhakeme Yöntemi,” 588; Alsammouni, “Alternatif Çözüm Yolları,” 323.

[32] Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 45.

[33] Soylu Ünver ve Kahraman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 72.

[34] Uygulamada, her bir suç yönünden matbu bilgilendirme tutanakları kullanıldığına dair bakınız: <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/SayfaDetay/tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri> (E.T.: 23.05.2023)

[35] Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 48.

[36] Aynı doğrultuda Gökkaya, “Seri Muhakeme,” 64; Hüsnü Aldemir, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 64; Soylu Ünver ve Kahraman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 71-72; Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 46.

tanınması; bu şekilde müdafinin seri muhakeme sürecine etkin katılımının sağlanması gerekir.^[37]

5- Teklifin Kabulü

Kendisine seri muhakeme usulünün uygulanması teklif edilen şüphelinin, özgür iradesiyle ve müdafii huzurunda kabul etmesi halinde, bu usul uygulanacaktır. (CMK 250/3; Yönetmelik m. 10/3). Bu noktada dikkat çekmek gerekir ki bilgilendirme ve teklif aşamasının aksine, teklifin kabulü aşamasında zorunlu müdafilik söz konusudur ve şüphelinin bir müdafii bulunmaması halinde, şüphelinin istemi olmasa dahi, kendisine bir müdafii görevlendirilir (Yönetmelik m. 11/2).

Her ne kadar teklifin kabulü anında müdafii bulunması zorunlu ise de bu aşamada görev alan bir müdafinin varlığı, müdafii yardımından yararlanma hakkının etkili bir şekilde uygulanmasına hizmet etmeyecektir. Zira müdafinin görevlendirildiği ana kadar, bilgilendirme ve teklif anlarında, bilgilendirmenin yapılmış şekline bağlı olarak, şüphelinin zaten bu usul hakkında bir kabul düşüncesine erişmesi muhtemeldir. Dolayısıyla, soruşturmanın o ana kadarki hiçbir aşamasında yer almamış, seri muhakeme usulü bilgilendirmesi ve teklifi sırasında da bulunmayan bir müdafinin, şüpheliye etkin bir şekilde yardım etme olanağı, pratikte çok sınırlı olacak; birçok dosyada müdafinin görevi, şüphelinin teklifi kabul yönünde oluşmuş veya oluşturulmuş iradesini şeklen tasdik etmekten öteye geçmeyecektir.^[38] Bu nedenle, müdafii, etkin bir hukuki yardım sağlayabilmesini teminen, mutlaka teklif öncesinde; hatta bilgilendirme aşamasında görevlendirilmesi gerekir.^[39]

[37] Değirmenci, “Seri Muhakeme,” 20; Karakehya ve İnce Tunçer, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 72.

[38] Aynı doğrultuda Gökkaya, “Seri Muhakeme,” 83; Soylu Ünver ve Kahraman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 50

[39] Benzer doğrultuda bakınız: Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 526-530; Soylu Ünver ve Kahraman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 72; İldırar, “Seri Muhakeme Usulü,” 161-166; Abdullah Batuhan Baytaç, “Seri Muhakeme Usulü,” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 8, no. 2 (2020): 252; Erdoğan, “Seri Muhakeme Usulü,” 2013; Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 48; Kocakale, “Seri Muhakeme Usulü,” 64-65; Çağlar, “Seri Muhakeme Usulü,” 66-67.

Yönetmeliğin 10/3. maddesinde, teklifin ardından şüphelinin talep etmesi halinde, teklifin değerlendirilmesi için bir ayı aşmamak üzere makul bir süre verileceği hükme bağlanmıştır. Ancak şüpheli, çeşitli nedenlerle süre talep etmeyi akıl edemeyeceği gibi şüphelinin süre talep etmekten çekinmesi yahut süre talebine gerek olmadığı yönünde telkin edilmesi de söz konusu olabilir. Ayrıca şüpheli süre talep etse dahi şüpheliye yeterli süre tanınmaması da ihtimal dahilindedir. Nitekim teklif anında, şüpheliye süre talep etme hakkı olduğunu hatırlatacak yahut makul bir süre sağlanmasını temin edecek bir müdafî bulunmayacaktır. Bu doğrultuda, şüpheliye ancak talebi halinde ve en fazla bir ay olmak üzere belirsiz bir süre tanınması şeklindeki düzenlemeden vazgeçilerek, şüphelinin talebi aranmaksızın şüpheliye yasal olarak belirlenmiş, on gün veya iki hafta gibi, yeterli bir süre tanınması zorunlu hale getirilmelidir.^[40] Doktrinde, teklifin değerlendirilmesi için süre verilmesinin seri muhakeme usulünün getiriliş amacıyla bağdaşmayacağı ve süreci uzatacağı gerekçesiyle, şüpheliye bu hususta süre verilmemesi gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur.^[41] Ancak, şüphelinin üzerine atılı suç ve kendisine açıklanan yaptırımını değerlendirmek, siciline işleyecek bir mahkumiyet hükmü üzerine düşünmek ve savunma yapabilmek için süreye ihtiyacı olması doğaldır. Şüpheliye süre verilmemesi durumunda, teklifin kabulü, talepten önce düzenlenip mahkemeye gönderilmesi ve mahkemece hüküm kurulması, aynı gün içerisinde gerçekleşecek; şüphelinin, hayatını etkileyecek bir konuda düşünmeye fırsatı ve zamanı olmayacaktır. Bu durum karşısında, şüpheliye süre verilmemesi yönündeki görüşe katılmak mümkün görünmemektedir.

Teklifi kabul eden şüphelinin, hakkında hüküm kuruluncaya kadar bu usulün uygulanmasına yönelik iradesinden vazgeçebilme hakkı bulunmaktadır (Yönetmelik m.5/4). Öte yandan, yönetmeliğin 10. maddesinin 9. fıkrasında, şüphelinin teklifi kabul etmesi halinde, aynı gün mahkemeye yönlendirileceği, yönetmeliğin 13. maddesinin ilk fıkrasında da, talepten önce verildiği gün mahkeme tarafından inceleme tamamlanarak aynı gün içerisinde bu usulün sonuçlandırılacağı hükme bağlanmıştır. Bu düzenlemeler birlikte

[40] Benzer yönde Kızıllıoğlu, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 1930; Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme”, 267. Fransa’da seri muhakeme benzeri bir yöntemde şüpheliye 10 günlük bir süre tanınmaktadır. Bakınız: Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 507.

[41] Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 49.

değerlendirildiğinde, bu usulün uygulanmasından vazgeçilmesi hakkının kullanılması pratikte çok mümkün görünmemektedir. Zira teklifi kabul eden şüphelinin aynı gün içerisinde bu usul hakkında yeni bir düşünme faaliyetine girişmesi ve farklı bir karara varması çok düşük bir olasılıktır.

Mevzuatta, teklifi reddeden bir şüphelinin, teklifin reddi yönündeki iradesinden vazgeçip seri muhakeme usulünün uygulanmasını sağlayıp sağlayamayacağı konusunda da bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak kendisine teklifte bulunmuş bir şüpheli, açıkça teklifi reddetmiş olsa dahi, iddianame kabul edilip kamu davası açılana kadar teklifi kabul ettiğini bildirebilmelidir. Kaldı ki Yönetmeliğin 5. maddesinin 11. fıkrası uyarınca, şüpheli, iddianame düzenleninceye kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir.^[42] Seri muhakemenin amacının, muhakemeyi hızlıca sonlandırmak, kamu düzeninin hızlı bir şekilde tesisi ve yargı yükünün hafifletilmesi olduğu göz önüne alındığında, henüz kamu davası açılmadan ve kovuşturma evresine geçilmeden şüphelinin teklifi kabul etmesi, seri muhakeme usulünün amacına aykırı düşmeyecektir. Öte yandan, kabul yönündeki ifadesinden vazgeçme olanağı bulunan bir şüphelinin, ret yönündeki iradesinden vazgeçemeyeceği ve daha hafif ceza imkanından yararlanma hakkını kaybedeceğinin düşünülmesi de tutarlı olmayacaktır.

Bu noktada ayrıca değinilmelidir ki, seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması halinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine dair beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacaktır (CMK 250/10). Her ne kadar şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanması teklifini kabul ettiğine dair beyanı delil niteliği taşımasa da bu usulün bir teklif ve kabule bağlı olması, hüküm kurma psikolojisi açısından sakıncalar barındırmaktadır. Zira şüphelinin, yarı oranda indirimden faydalanmak için bu usulü kabul etmesi, suçunu ikrar ettiği ve sorumluluğu da kabul ettiği şeklinde algılanabilecektir.^[43] Bu durumda da gerek yaptırımı belirleyecek olan cumhuriyet savcısı, gerekse cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda hükümü kuracak hakim nezdinde şüphelinin suçlu olduğu önyargısı oluşabilecektir. Bununla beraber, teklifi kabul ederek

[42] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 490.

[43] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 847; Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 12.

hakkında “suçlu” izlenimi yaratan şüphelinin sonradan bu usulden vazgeçmesi yahut çeşitli nedenlerle bu usulün uygulanmaması halinde, soruşturma ve kovuşturma aşamasında şüphelinin/sanığın suçlu olduğu önyargısı ortadan kalkmayacak; kovuşturmada mahkeme, hüküm kurma psikoloji içerisinde, bu önyargının altını dolduracak gerekçelere yönelebilecektir.

6- Cumhuriyet Savcısı Tarafından Yaptırımın Belirlenmesi

Seri muhakeme usulünde cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanunu'nun 61. maddesinin 1. fıkrasındaki hususları ve varsa zincirleme suça ilişkin hükümleri göz önünde bulundurarak suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği cezanın yarı oranında indirilmesi suretiyle, şüpheliye uygulanacak yaptırımı belirler (CMK 250/4). Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen hapis cezası, koşulları varsa TCK 50. maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya TCK'nın 51. maddesine göre ertelenebilir (CMK 250/5). Yine, koşulları bulunması halinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi de mümkündür (CMK 250/6).

Bu noktada dikkat çekilmelidir ki, TCK'nın 61. maddesine göre temel cezanın belirlenmesi için *meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik* gibi hususların; TCK'nın 50. maddesine göre hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi için *suçlunun kişiliği, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık, suçun işlenmesindeki özelliklerin*; TCK'nın 51. maddesine göre hapis cezasının ertelenmesi için *yargılama sürecindeki pişmanlık ve sanığın tekrar suç işlemeyeceği hususunda mahkemede kanaat oluşması* hususunun; CMK'nın 231. maddesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için *sanığın kişilik özellikleri, duruşmadaki tutum ve davranışları, tekrar suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması* gibi koşulların varlığı tespit edilmelidir.

Bu hususların tespiti ise, ancak bir yargılama sonucunda ve mahkemenin sanıkla doğrudan temas kurarak, sanıktan bir izlenim edinmesiyle mümkün olabilir. Elinde yalnız deliller, şüphelinin ifadesi ve şüphelinin bu usulü kabul ettiğine dair beyanı bulunan cumhuriyet savcısının, şüphelinin kişilik özelliklerine dair herhangi bir izlenimi oluşturabilmesi yahut şüphelinin bir daha suç işlemeyeceğine kanaat getirebilecek kadar şüpheliyi gözlemleme

imkanı bulması gerçekçi değildir.^[44] Kaldı ki şüphelinin ifadesi alındığı sırada bu usulün uygulanıp uygulanmayacağı dahi belli olmadığından; savcının bizzat ifade aldığı durumlarda dahi, ifade alma işleminde bu hususlara dikkat edilmeyebilir. Bu nedenlerle, yaptırım belirleme yetkisinin herhangi bir yargılama yapmayan ve şüpheliyle yeterince temas etmeyen cumhuriyet savcısına devrinin isabetsiz olduğu ifade edilmelidir.

Yaptırım belirlenirken cumhuriyet savcısına yalnızca TCK m. 61/1 hükmünü uygulama yetkisinin verilmesi ve TCK m. 61/5 hükmüne atıf yapılmamış olması da bir başka sorundur.^[45] Zira bu fıkrada, teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümlerin ve takdiri indirim nedenlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. Cumhuriyet savcısı tarafından yaptırım belirlenirken bu düzenlemelerin dikkate alınmaması ve seri muhakeme usulü uygulanması nedeniyle öngörülen yarı oranındaki indirim haricinde indirim ve artırım uygulanmaması ceza adaleti bakımından orantısız uygulamalara yol açabilir.^[46] Bu sorunların giderilmesi için, seri muhakeme usulüne tabi suçlar yönünden, TCK m. 61/5 hükmündeki hallere yönelik de sabit ve cumhuriyet savcısına takdir yetkisi verilmeyen bir indirim oranının kanunla belirlenmesi önerilebilir.

7- Talepname

CMK m. 250/8 hükmünde, cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli hakkında uygulanacak yaptırım belirlendikten sonra, bu usulün uygulanmasının yazılı olarak görevli mahkemeden talep edileceği hükmüne bağlanmıştır. Cumhuriyet savcısının bu talebi, bir iddianame niteliğinde olmayıp yönetmeliğin 12. maddesinde bu talep, “talepname” olarak adlandırılmıştır. Talepname, iddianame benzeri bir belge olarak nitelendirilmektedir.^[47] Talepnamede yer alması gereken unsurlar da hem CMK m. 250/8 hem de Yönetmelik m. 12 hükümlerinde belirlenmiştir. Buna göre talepnamede, şüphelinin

[44] Aynı doğrultuda Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 52.

[45] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 15; Erdoğan, “Seri Muhakeme Usulü,” 2016.

[46] Aldemir, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 76.

[47] Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 874.

kimliği ve müdafî, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı; şüpheli tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, isnat olunan suç oluşturulan olayların özeti, cumhuriyet savcısı tarafından bu usulün uygulanmasının şüpheliye teklif edildiği, şüphelinin müdafî huzurunda teklifi kabul ettiği, belirlenen ceza ve/veya güvenlik tedbirleri ile uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasına seçenek yaptırımlar veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır.

Bu noktada ilk dikkat çeken husus, taleplemede, isnat olunan suç oluşturulan olayların özeti bulunmasına karşın; suçu oluşturulan olayların delillerle ilişkilendirilerek açıklanması şartının aranmıyor oluşudur.^[48] Bununla beraber taleplemede, yaptırımın neye göre belirlendiği, temel ceza belirlenirken cezanın alt sınırından uzaklaşmış ise bunun nedenleri, seçenek yaptırıma çevirme, erteleme yahut HAGB uygulanmamışsa bunların gerekçeleri de yer almayabilir. Kısacası, Cumhuriyet savcısına yaptırım belirleme yetkisi verilmiş olmasına karşın, yaptırımın gerekçeli olarak açıklanması yönünde bir zorunluluk getirilmemiştir.^[49] Ancak, her ne kadar bu usul özelinde kararın gerekçeli olması açıkça öngörülmemiş ise de AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, Anayasanın 141. maddesi ve CMK m. 24 hükmü uyarınca her türlü kararın gerekçeli yazılması zorunlu olduğundan, cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımın ve mahkeme tarafından talepname doğrultusunda kurulan hükmün de gerekçeli yazılması gerekir.^[50]

8- Mahkeme Tarafından Yapılacak İnceleme ve "Hüküm"

Yönetmeliğin 13. maddesi uyarınca taleplemenin görevli mahkemeye iletilmesinin ardından, mahkeme aynı gün içerisinde talepnameyi inceler, şüpheliyi dinler ve usulü sonuçlandırır.

[48] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 877; Yılmaz, "Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme," 591

[49] Baytaç, "Seri Muhakeme Usulü," 259.

[50] Ayri doğrultuda Erdoğan, "Seri Muhakeme Usulü," 2017.

Seri muhakeme usulünde de iddianamenin iadesi benzeri bir düzenleme yapılmış, 250. maddenin 8. fıkrasında ve Yönetmeliğin 13. maddesinde taleptenamenin iade edileceği haller belirtilmiştir. Buna göre mahkeme tarafından, taleptenamenin kanun ve yönetmelikte belirlenen unsurları içermemesi, belirlenen yaptırımda maddi hata bulunması, CMK'nın 231, TCK'nın 50 ve 51. maddelerinin uygulanması için gerekli objektif koşulların gerçekleşmemiş olması veya teklif edilen cezaya uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmemiş olması hallerinden birinin varlığı halinde, eksikliğin tamamlanması için taleptenamenin iade edileceği hükme bağlanmıştır.

Taleptenamede bir eksiklik bulunmaması halinde, mahkeme tarafından şüpheli dinlenir. CMK m. 250/9 hükmünün ilk haline göre mahkeme tarafından yapılacak inceleme ve dinleme, yalnızca eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve seri muhakeme usulünü uygulanması teklifinin müdafii huzurunda kabul edip etmediği hususlarıyla sınırlıydı.^[51] Eylemin seri muhakeme usulü kapsamındaki suçları oluşturduğunun ve şüphelinin müdafii huzurunda seri muhakeme usulü teklifini kabul ettiğinin anlaşılması halinde, belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurulmaktaydı. Belki de seri muhakeme usulünün en sorunlu yanı, mahkeme tarafından bu şekilde sınırlı bir inceleme yapılarak cumhuriyet savcısının belirlediği yaptırım doğrultusunda hüküm kurulmasıydı. Bu yöntem, seri muhakeme usulünde mahkemenin, gerçek anlamda bir yargılama veya denetleme makamı gibi değil iddia makamınca belirlenen yaptırımın tasdik mercii gibi hareket etmesine yol açmaktaydı.

Bu sorun Avanos Asliye Ceza Mahkemesinde görülmekte olan bir dava sırasında da gündeme gelmiş ve mahkemenin somut norm denetimi talebi sonucunda, 250/9 maddesi hükmünde yer alan ve mahkemenin taleptenamedeki yaptırıma bağlı kalarak hüküm kurması anlamına gelen "...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda" şeklindeki ibare, Anayasa Mahkemesi'nin 2020/35 Esas 2021/26 Karar sayılı 31.03.2021 tarihli kararıyla, "yukarıdaki tespitler ışığında itiraz konusu kural kapsamında talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurma zorunluluğu getirilmek suretiyle Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddelerine aykırı olarak yetkisi kısıtlanan (bkz. §§ 43, 44) mahkeme tarafından verilen karara göre bir kimsenin gerçek anlamda suçluluğunun sübuta erdiği ileri sürülemez. Başka bir ifadeyle itiraz konusu kuralda yer alan "...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda..." ibaresiyle

[51] Alsammouni, "Alternatif Çözüm Yolları," 343.

mahkemenin özellikle vicdani kanaat çerçevesinde suçun sübutuna yönelik değerlendirme yapma yetkisinin kısıtlanması, yargılamada yeterli şüphenin giderilerek maddi gerçeğe ulaşma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla seri muhakeme usulünde mahkemece talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda verilen karar nedeniyle suçluluğu hükmen sabit olmadan bir kişinin suçlu sayılması sonucu ortaya çıkabilir. Bu açıdan kuralda yer alan ‘...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...’ ibaresi masumiyet karnesini de zedeleyecek niteliktedir.” şeklindeki gerekçeyle iptal edilmiştir.^[52]

Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının ardından 14.07.2021 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 7331 sayılı kanunun 22. maddesi uyarınca CMK m. 250/9 hükmünde değişiklik yapılmıştır. 250. maddenin 9. fıkrasının güncel hali uyarınca mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra maddenin üçüncü fıkrasındaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu hususundaki denetiminin yanı sıra, maddenin eski haline ilave olarak, dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerekip gerekmediği hususunda da inceleme yapma yetkisine sahiptir. Mahkeme tarafından, mahkûmiyet kararının yerinde olduğu kanaatine varılırsa, talepten belirlenen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere mahkûmiyet hüküm kurulur. Mahkeme tarafından yapılan inceleme sonucunda, belirtilen bu şartların bulunmadığı veya mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine ulaşılamaması halinde; dosya, soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla cumhuriyet savcılığına gönderilir.

Böylece mahkemenin, cumhuriyet savcısının mahkûmiyet yönündeki talebine ve talepten belirlenen yaptırıma bağlı kalmayarak kendi vicdani kanaati doğrultusunda ve kendi belirlediği yaptırım doğrultusunda hüküm kurmasının önü açılmıştır. Bu değişiklik, seri muhakeme usulündeki en önemli sorunun giderilmesi yönünde önemli bir adım olsa da bu değişikliğin, seri muhakeme usulün tüm sorunlarının giderilmesinde yeterli olduğu ifade edilemeyecektir. Kaldı ki çalışmanın devamında da değinildiği üzere, her ne kadar maddenin son haline göre mahkûmiyet hükmü hâkimin vicdani kanaatine göre ve hâkimin belirlediği yaptırıma göre kurulacak olsa da sanığa etkin savunma imkânı tanınmayan ve *çelişme ilkesinin etkin şekilde uygulanmadığı bir duruşmada*, delillerle doğrudan temas etmeyen

[52] Bakınız: AYM, E. 2020/35, K. 2021/26, 31.03.2021, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2021/26?EsasNo=2020%2F35> (E.T.: 20.09.2022).

mahkemenin, doğru ve sağlıklı bir vicdani kanaat oluşturması pratikte çok mümkün görünmemektedir. Nitekim seri muhakeme usulünde delillerin ortaya konulup tartışıldığı ve muhakeme süjelerinin katıldığı kolektif bir duruşmadan söz edilemez.^[53] Uygulamada da, duruşmanın yalnızca birkaç dakika sürdüğü, mahkemenin delillere doğrudan temas etmediği, mahkeme tarafından deliller sağlıklı şekilde tartışılmadan alelacele hüküm kurulduğu ve genellikle cumhuriyet savcısının belirlediği yaptırımın değişmediği gözlemlenmektedir.

9- Hükme İtiraz

Ceza Muhakemesi Kanunu m. 250/14 hükmünde, seri muhakeme usulüne göre kurulan hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği ve itiraz merciin itirazı 250/3 ve 250/9 hükümlerindeki şartlar yönünden inceleyeceği hükme bağlanmıştır. Yönetmeliğin 15. maddesinde de hükme, genel hükümler çerçevesinde itiraz edilebileceği belirtilmiştir. Kanun ve yönetmelik hükümleri doğrultusunda, seri muhakeme sonucunda kurulan hükme karşı, itiraz kanun yoluna dair genel düzenlemeye, yani CMK'nın m. 267-271 hükümleri uyarınca itiraz kanun yoluna başvurulabileceği anlaşılmaktadır.

Dikkat çekilmelidir ki, genel usule göre, ilk derece mahkemesi tarafından kurulan hükme karşı başvurulacak kanun yolu istinaftır. İtiraz kanun yolu ise, kural olarak hâkim kararlarına karşı başvuru, kanunda açıkça belirtilen hallerde ise mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen bir kanun yoludur. Dolayısıyla, seri muhakeme sonucunda mahkeme tarafından kurulan hükme karşı itiraz kanun yolunun öngörülmüş olması, hükme karşı istinaf kanun yoluna başvurulabileceğine dair kuralın bir istisnası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan, seri muhakeme sonucunda ya mahkûmiyet hükmü kurulacak ya da seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı hallerden biri dolayısıyla soruşturma işlemlerine devam edilmesi için dosyanın Cumhuriyet Savcısına geri gönderilmesine karar verilecektir. Yasal düzenlemede, seri muhakeme sonucunda kurulan hükme karşı itiraz edilebileceği belirtildiğinden;

[53] Yılmaz, "Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme," 627.

mahkemenin dosyanın cumhuriyet savcısına geri gönderilmesi niteliğindeki talepten reddi kararına itiraz edilemeyeceği anlaşılmaktadır.^[54]

Kanun maddesinin ilk haline göre, hükmü denetleyen itiraz merciin, incelemesini yalnızca seri muhakeme usulünün şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği yahut kurulan hükmün talepten uygun olup olmadığıyla mı sınırlandıracağı; yoksa yalnızca şekli incelemeyle yetinmeyerek esasa dair bir inceleme yapma imkanının bulunup bulunmadığı hususunda açıklık bulunmamaktaydı. Bu konuda bir açıklık bulunmaması, itiraz merciince yalnızca şekli bir inceleme yapılması, mahkûmiyet sonucunun maddi olay yönünden denetlenememesi; dolayısıyla da suçsuz bir kimse yönünden kurulması muhtemel bir mahkûmiyet hükmünün, herhangi bir denetimden geçmeksizin kesinleşmesi anlamına gelmekteydi. Bu sorun, m. 250/9 hükmüne, mahkemenin mahkûmiyet hükmü kurabilmesi için dosyadaki delillerin mahkûmiyet kararı verilmesini gerektirdiği yönünde kanaat oluşturması gerektiğine dair şartın eklenmesiyle çözüme kavuşmuştur.

Bu değişiklik sonrasında maddenin mevcut hali uyarınca itiraz mercii, itiraz incelemesini, bu usulün uygulanmasına dair teklif ve kabulün usule uygun olup olmadığı, eylemin seri muhakeme usulüne uygun olup olmadığı ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varılabiliyor varılamayacağı yönünden gerçekleştirilmelidir.

İlk derece mahkemesi kararının teknik anlamda bir hüküm olması ve ilk derece mahkemesinde kurulan hükümlere karşı yalnızca şekli yönden değil, aynı zamanda hem maddi olay yönünden hem de hukuki yönden inceleme yapılması gerekliliği doğrultusunda; itiraz mercii, şartları olduğu takdirde, CMK m. 223/2 uyarınca itiraza konu kararı kaldırarak, beraat kararı dahi mümkün olacak şekilde kendisi bir karar verebilir.^[55]

Ayrıca değinilmelidir ki, seri muhakeme usulü sonucunda kurulan hükme itiraz edilmemiş ve hüküm bu surette kesinleşmiş ise, genel hükümlere göre

[54] Karakehya ve İnce Tunçer, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 95.

[55] Uğur Ersoy, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin sorunlar ve Çözüm Önerileri," *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 28, no. 2 (2020), 863.

hükme karşı kanun yararına bozma yoluna gidilmesi yahut koşulları varsa yargılamanın yenilenmesinin talep edilmesi de mümkündür.^[56]

E) SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANAMAMASI

Bu bölümde son olarak değinmek gerekir ki, teklifin kabul edilmemesi yahut herhangi bir nedenle bu usulün uygulanamaması halinde, soruşturma işlemlerine genel hükümlere göre devam edileceği hükme bağlanmıştır. Ancak soruşturma işlemlerine genel hükümlere göre devam edileceği şeklindeki düzenleme, bu usulün soruşturmanın sonunda uygulanması gerekliliği ile çelişki yaratmaktadır. Bu düzenleme, cumhuriyet savcısı tarafından, bu usulün soruşturmanın hemen başında peşin olarak uygulanması ve soruşturma işlemleri ile delil toplama faaliyetlerinin ancak bu usulün kabul edilmemesi halinde gerçekleştirilmesi tehlikesini içinde barındırmaktadır. Bu nedenle, soruşturmaya devam edilmesi şeklindeki ifade, iddianamenin düzenlenmesi olarak anlaşılmalıdır.

II. BASİT YARGILAMA USULÜNE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Basit yargılama usulü de tıpkı seri muhakeme usulü gibi, 7188 sayılı kanunla 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklik sonucunda ceza muhakemesi sistemine yerleştirilmiştir. Bu usul, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 251 ve 252. maddelerinde düzenlenmiştir. Basit yargılama usulü kısaca, yargılama makamlarına zaman kazandırılması amacı doğrultusunda, belirli suçlar yönünden açılan kamu davasının, hızlandırılmış bir usulle ve duruşma açılmaksızın, dosya üzerinden sonuçlandırılabilmesini öngören bir muhakeme usulüdür.

Seri muhakeme usulünde tüm süreç soruşturma evresinde başlayıp soruşturma evresi içerisinde sona ermekteyken; basit yargılama usulü, iddianamenin kabulünden sonra, yani kovuşturma evresinde uygulanmaktadır.^[57] Ceza muhakemesi sistemimizde kural olarak kovuşturma evresinde tek bir yargılama usulü benimsenmiştir. Yargılama konusu suç için öngörülen ceza miktarı veya ceza mahkemelerinin görev yönünden yetkisi değişkenlik gös-

[56] Soylu Ünver ve Kahraman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, 104.

[57] Devrim Aydın, "Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü," *Terazi Hukuk Dergisi* 17, no. 191 (2022): 151

terse de uygulanan yargılama usulü aynıdır. Basit yargılama usulüye genel usule göre çok farklı kurallar içerdiğinden, kovuşturma evresine özgü bir alternatif çözüm usulü olarak nitelendirilmektedir.^[58]

A) BASİT YARGILAMA USULÜNE TABİ SUÇLAR

CMK m.251/1 hükmünde basit yargılama usulünün uygulama alanı, asliye ceza mahkemesinin görevine giren suçlar arasında yer alan ve “*adli para cezasını velveya üst sınırı iki veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar*” olarak belirlenmiştir. Görüldüğü gibi kanun koyucu, bu yargılama usulünün uygulanabileceği suçları belirlerken sınırlı sayma şeklinde değil, isabetli bir şekilde, kanunda öngörülen ceza türü ve miktarına göre bir ölçüt öngörmüştür.

Basit yargılama usulünün uygulanacağı suçların belirlenmesinde ölçüt, öngörülen ceza türü ve miktarı olmakla birlikte; suçun nitelikli halleri için artırım öngörülen durumlarda miktarın ne şekilde belirleneceği yönünden doktrinde tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre bu usulün kapsamına giren suçların belirlenmesinde, suçun kanunda öngörülen soyut cezasına bakılmalı; ayrıca, suçun nitelikli hali göz önünde bulundurulmamalıdır.^[59] Bir başka görüşe göre, suçun nitelikli hali için öngörülen üst sınır da nazara alınmalıdır.^[60] Bu belirsizliğin uygulamada da sorunlara yol açtığı görülmekte olup bu sorunun halen Yargıtay tarafından da istikrarlı bir şekilde çözümlenemediği anlaşılmaktadır.^[61] Bu karışıklığın ve sorunun giderilmesi için bu hususu açıklığa kavuşturan bir yasal düzenleme yapılmalıdır.

[58] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 22; Aydın, “Basit Yargılama,” 151.

[59] Aldemir, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 303; Olgun Değirmenci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252),” *Terazi Hukuk Dergisi* 15, no. 161 (2020): 43; Özlem Alkan, *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 141; Karakehya ve İnce Tunçer, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 118; İsmail Şahin, “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama,” (Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2022), 120-121; Mahmut Koca, “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü,” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 2 (2020): 179.

[60] Yılmaz ve Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 89.

[61] Yargıtay kararlarına ilişkin kapsamlı değerlendirmeler için bakınız: Şahin, “Basit Yargılama,” 113 vd.

B) BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMASI

1- Basit Yargılama Usulü Uygulanması Kararı

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 251. maddesinin ilk fıkrasında, belirtilen suçlar açısından bu usulün uygulanmasına mahkemece karar verilebileceği belirtilerek, bu usulün uygulanıp uygulanmayacağı hususunda mahkemeye bir takdir yetkisi tanınmıştır. Ancak mahkemenin bu takdir yetkisini kullanırken neleri ölçüt alacağı belirsizdir.^[62] Bu belirsizlik uygulamada tutarsızlıklara yol açabilecek niteliktedir. Nitekim bir sanık hakkında yargılamayı yapan mahkeme basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verirken, aynı suçtan yargılanan bir başka bir sanık hakkında yargılama yapan bir başka mahkeme, bu usulü uygulamayabilir. Bu durum da tutarsızlıklara ve eşitsizliklere yol açabilir. Bununla birlikte, bu usulün getiriliş amacının belirli suçlar açısından hızlı bir yargılama yapılması olması göz önüne alındığında, belirli bir üst sınıra kadar ceza gerektiren suçlar için kanun koyucu bu usulü öngördüğüne göre, mahkemeye bu usulü uygulayıp uygulamamak yönünde takdir yetkisi tanınmasının bu usulün amacına uygun düşmediği de ifade edilebilir.^[63]

Basit yargılama usulünün uygulanmasının takdiri konusunda yasal bir ölçüt konulmamasına karşın doktrinde, iddianamenin kabulüyle birlikte mahkemede vicdani kanaatin oluşması için ayrıca delil ikamesi ihtiyacı hissedilmiyorsa bu usule müracaat edilebileceği; ancak vicdani kanaatin oluşması için delil ikamesi gerekiyorsa bu usule başvurulmaması gerektiği öne sürülmüştür.^[64] Ancak böyle bir ölçütün öngörülmesi de isabetli olmayacaktır. Çünkü mahkeme tarafından, basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağına, iddianamenin kabulünün ardından henüz herhangi bir yargılama faaliyetinde bulunulmaksızın ve sanığın savunması alınmaksızın karar verilmektedir. Mahkemece dosyadaki delillerin yeterli olduğu ve bir delil ikamesine gerek bulunmadığı düşünülerek basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi; henüz savunma yapılmaksızın ve deliller tartışılmaksızın mahkemenin peşin bir kanaate ulaştığı anlamına gelecektir.

[62] Değirmenci, "Basit Yargılama," 45; Şahin, "Basit Yargılama," 155.

[63] Yılmaz ve Apış, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 89.

[64] Karakehya ve İnce Tunçer, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 127; Değirmenci, "Basit Yargılama," 45; Koca, "Basit Yargılama," 182.

Bu durumda da yapılacak yargılama, bir formaliteden öteye geçemeyecektir. Tüm bu nedenlerle bu usulün uygulanması yönünden mahkemeye bir takdir yetkisi tanınması yerinde bulunmamakta olup kanunda basit yargılama usulüne tabi suçlara ilişkin olarak bu usul doğrudan uygulanmalıdır.^[65] Zira çalışmanın devamında da açıklandığı üzere bu usul sonucunda kurulacak hükme itiraz edilmesi halinde genel usule dönülmesi, katılan veya sanığın iradeleri doğrultusunda her zaman mümkündür.

2- Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Şekli

Basit yargılama usulünün uygulanış biçimi, CMK m.251/2'de düzenlenmiştir. Buna göre, basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi halinde, iddianame mahkeme tarafından sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilir ve bu kişilerden beyan ya da savunmalarını on beş gün içerisinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. 251. maddenin üçüncü fırcasına göre de bu sürenin dolmasının ardından, mahkeme tarafından duruşma açılmaksızın ve cumhuriyet savcısının da görüşü alınmaksızın, dosya üzerinden hüküm kurulabilir.

Görüldüğü gibi bu noktada genel yargılama usulüne göre çok belirgin bir farklılık göze çarpmaktadır. Genel muhakeme usulüne göre, taraflarca beyan ve savunmalarının yazılı şekilde sunulmaları zorunluluğu olmamasına karşın; bu usulde savunmaların yazılı olarak ve on beş gün içerisinde sunulması gerekmektedir. Yine, üçüncü fırcadaki “*beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra*” ifadesinden, taraflar beyan ve savunma sunmasalar da sürenin dolmasıyla birlikte mahkemece hüküm kurulabileceği anlaşılmaktadır. Bu sürenin, hak düşürücü değil, düzenleyici mahiyette bulunduğu; bu süre geçtikten sonra sunulan savunma ve beyanların da dikkate alınması gerektiği kabul edilmelidir.^[66] Zira aksi durumda, savunma hakkı kısıtlanmış

[65] Doktrinde benzer şekilde, basit yargılama usulü dörtte bir indirim imkanı nedeniyle sanık lehine olduğundan duruşma yargılamanın duruşmasız yapılmasında sakınca görülme- yen her durumda basit yargılama usulünün tercih edilmesi gerektiği; basit yargılama usulünün tercih edilmediği durumlarda bu hususun mutlaka gerekçelendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu hususta bakınız: Şahin, “Basit Yargılama,” 156-157. Ancak, yargılamanın duruşmasız yapılmasında sakınca olup olmadığı da hakim tarafından belirsiz ölçütlere göre değerlendirileceğinden, bu önerinin de eksik olduğu ifade edilebilir.

[66] Şahin, “Basit Yargılama,” 182.

olacaktır. Önemli bir başka yapısal düzenlemeysen, mahkeme tarafından hüküm kurulmadan önce cumhuriyet savcısının mütalaasının alınmamasıdır. Tüm bu düzenlemelerden, tarafların delilleri duruşmada sözlü olarak tartışma imkanının bulunmadığı, tanık dinlenilmeyeceği, mahkemenin duruşma açarak delillere doğrudan temas etmesinin söz konusu olmadığı ve yazılı savunma vermeyen sanığın savunması alınmaksızın hüküm kurulacağı görülmektedir.

Bu noktada ayrıca meydana gelebilecek bir sakınca da hayatın olağan akışı içerisinde, kendisine tebligat gelen bir kimsenin, tebligatı almaması ya da alsa dahi açıp okumaması da ihtimalinin bulunmasıdır. Örneğin tebligat, kişi evde bulunmadığı sırada Tebligat Kanunu'nun 21. maddesine göre kapıya ihbar kâğıdı yapıştırılarak zarfın muhtara bırakılması şeklinde yahut o sırada evde bulunan müstahdeme bırakılması şeklinde yapılabilir. Bu hallerde sanık tebligatı fark dahi etmeyebilir. Bu durumda da kendisine usulüne göre tebligat yapılan ancak fiilen tebligatın içeriğine ulaşamamış olan sanığın, sırf bu nedenle kendisini savunma hakkını yitirmesi söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, sanığa yalnızca tebligat yapılmasıyla yetinilmesi ve belirtilen süre içerisinde savunma sunmaması halinde sanığın savunması alınmaksızın hüküm kurulması, sanığın savunma hakkının ölçsüz olarak kısıtlanması sonucunu doğurur. Bu nedenle, genel muhakeme usulünde nasıl sanığın savunması alınması için gerekirse sanık hakkında zorla getirme kararı çıkarılıyor ise, bu usulde de benzer bir yöntem uygulanmalıdır.

3- Hüküm

Bir önceki bölümde de değinildiği üzere, taraflara beyan ve savunmalarını sunmaları için verilen on beş günlük sürenin dolmasının ardından, mahkeme tarafından duruşma açılmaksızın ve cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nun 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle, CMK m.223'de belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir.

Doktrinde, maddedeki “hükmedebilir” ifadesinin, mahkemece CMK m.223'de belirtilen kararlardan birine hükmetmeyebileceği anlamını da ihtiva ettiği; bu nedenle bu ifadenin “hükmeder” şeklinde değiştirilmesinin uygun olacağı öne sürülmüştür.^[67] Ancak fıkranın sonundaki “hükmedebilir” ifadesinin, duruşma açılmaksızın ve cumhuriyet savcısı görüşü alınmaksızın

[67] Yılmaz ve Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 91.

da bir hüküm kurulabilme imkanını belirtmek için kullanıldığı anlaşılmakta olup “hükmedebilir” ifadesi, mahkemece istenirse cumhuriyet savcısının görüşünün alınabileceği yahut duruşma açılacağı yönünde anlaşılmalıdır. Bu ifadenin “hükmeder” şeklinde değiştirilmesi, savunmanın lehine olabilecek bu imkânı ortadan kaldıracığından, yerinde olmayacaktır. Kaldı ki, zaten kovuşturma evresi sonunda 223. maddede sayılanlardan başka, mahkemece kurulabilecek bir hüküm çeşidi de bulunmamaktadır.

Kanununun 251/3. maddesinde, hüküm kurulurken Türk Ceza Kanunu’nun 61. maddesinin de göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir. TCK’nın 61. maddesine göre, temel cezanın belirlenmesi için *meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kusurunun ağırlığı, failin güttüğü amaç ve saik* gibi hususların tespit edilmesi gerekir. Ancak seri muhakeme usulüne dair kısımda da değinildiği gibi, bu hususların tespiti ancak mahkemenin sanıkla doğrudan temas kurarak, kurduğu bu temas neticesinde sanıktan bir izlenim edinmesiyle mümkün olabilir. Dolayısıyla duruşma açılmaksızın, yalnız yazılı savunma ile yetinilerek 61. madde kapsamında bir değerlendirme yapılması oldukça güç görünmektedir.

Basit yargılama usulünün uygulanması sonucunda mahkûmiyet kararı verildiği takdirde, sonuç cezanın dörtte bir oranında indirilmesi hükme bağlanmıştır. 251. maddenin 3. fıkrasının son cümlesinde yer alan, “*sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir*” ifadesinden, indirim kanunen belirlendiği ve indirim oranı konusunda hâkime bir takdir yetkisinin tanınmadığı anlaşılmaktadır.

Bunun yanı sıra, maddenin 4. fıkrası uyarınca, koşulları bulunması halinde, belirlenen kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesi, hapis cezasının ertelenebilmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi de mümkündür. Basit yargılama usulü sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için genel muhakeme usulünden farklı bir yöntem belirlenmiştir. Genel usule göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmesi gerekmektedir. Ancak basit yargılama usulü sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi için sanığın kabulü aranmamakta olup sanık açıkça yazılı olarak karşı çıkmadıkça, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmektedir. Dolayısıyla HAGB esasında sanığın kabulüne bağlı

istisnai bir kurum olmasına karşın basit yargılama usulünde, sanık tarafından karşı çıkılmadıkça uygulanabilecek bir kural haline getirilmiştir.

CMK'nın 251. maddesinin 6. fıkrasına göre, hüküm verinceye kadar, mahkemece basit yargılama usulünden vazgeçilerek yargılamanın genel hükümlere göre devamına karar verilebilir. Mahkemece ne tür durumlarda duruşma açılmasına gerek duyulacağı konusunda yasal düzenlemede yahut hüküm gerekçesinde bir netlik bulunmamaktadır. Bu noktada da yine basit yargılama usulü uygulanıp uygulanmayacağına karar verilirken olduğu gibi, mahkemece mevcut delillerin vicdani kanaate ulaşmaya yeterli olmayacağı kanaatine varılması durumunda duruşma açılacağı anlaşılmaktadır.^[68] Basit yargılama usulünün uygulanmasının mahkemenin takdirine bağlı olması hususunda yukarıda yöneltilen eleştiriler, mahkemece gerekli görülmesi halinde bu usulden vazgeçilmesi konusunda da ileri sürülebilir.

4- Hükme İtiraz^[69]

CMK m. 252 hükmü uyarınca basit yargılama usulü sonucunda kurulacak hükme karşı itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Ancak basit yargılama usulü için öngörülen itirazın, genel hükümlerde öngörülmüş olan “itiraz” kanun yolundan farklı olduğu görülmektedir. Nitekim kural olarak itiraz, yargılama makamının verdiği bir kararın, hatalı olduğu iddiasıyla başka bir yargılama makamı önüne götürülmesidir.^[70] Basit yargılama usulünde ise, CMK'nın 252/2. maddesi uyarınca, itiraz üzerine kararı veren mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam edileceği düzenlenmiştir. Yani basit yargılama usulünde itiraz, bu usulden vazgeçilerek genel hükümlere göre yargılamaya devam edilmesi sonucunu doğurur.

[68] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 26.

[69] CMK'nın Basit yargılama usulünde itirazı düzenleyen 252. maddesinin 2. ve devamı fıkraları, Anayasa Mahkemesi'nin 11.10.2023 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 22.06.2023 tarihli 2020/79 Esas ve 2023/113 Karar sayılı kararıyla iptal edilmiştir. İptal kararı 11.07.2024 tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu çalışma, basit yargılama usulünde hükme itirazı düzenleyen CMK'nın 252. maddesinin 2, 3, 4, 5 ve 6. fıkralarının Anayasa Mahkemesi tarafından iptalinden önce hazırlanmış olup iptal kararı halen yürürlüğe girmediğinden ilgili kısım makalede muhafaza edilmiştir.

[70] Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2018), 385.

CMK m. 252/2'ye göre, itiraz üzerine genel hükümlere devam olunacak yargılamada, taraflar gelmese dahi duruşma açılmakta ve hüküm tarafların yokluğunda hüküm kurulabilmektedir. Bu noktada değinmek gerekir ki maddenin 3. fıkrasına göre, itiraz üzerine duruşma açılması halinde, mahkeme, basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle bağlı değildir. Bununla birlikte, itiraz eden sanık, basit yargılama usulünün uygulanması nedeniyle uygulanan dörtte bir oranındaki indirimden yararlanma hakkını yitirmiş olur. Bu durumun da kanun yoluna başvuru durumunda cezanın ağırlaştırılması yasağına bir istisna oluşturduğu ifade edilebilir.^[71] Hemen belirtmek gerekir ki, aynı fıkrada, itirazın sanık dışındaki kişilerce yapılması halinde, sanık hakkında uygulanan indirimin korunmaya devam edeceği de hükme bağlanmıştır. Bunlarla birlikte, itiraz üzerine yapılacak yargılama sonucunda kurulacak hükmün sanık lehine olması durumunda, bu hususların itiraz etmemiş diğer sanıklara uygulanma olanağı varsa, itiraz etmemiş sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen lehe karardan yararlanacaklardır. Ancak itiraz üzerine kurulacak hükmün daha lehe olması, itiraz eden sanığın kişiliğine bağlı bir durumdan kaynaklanıyorsa, bu halde lehe hükmün diğer sanıklara sirayeti mümkün olmayacaktır.^[72]

İtiraz üzerine genel hükümlere göre yapılacak yargılama sonucunda kurulan hükme karşı ise genel hükümlere karşı kanun yoluna başvurulabilir. Bu doğrultuda, ceza muhakemesinde ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulabildiğine göre, basit yargılama usulünde de itiraz üzerine genel hükümlere göre yapılacak yargılama sonucunda verilecek hükme karşı da istinaf kanun yoluna başvurulması mümkündür.^[73]

Maddede, duruşmadan önce itirazdan vazgeçilebileceği de düzenlenmiştir. Bu halde duruşma yapılmayacak ve itiraz edilmemiş sayılacak; dolayısıyla basit yargılama usulü sonucunda kurulan hüküm kesinleşecektir.

252. maddenin son fıkrasında, hükmü veren mahkemece, itirazın süresinde veya itiraz hakkı olanlarca yapılmadığının değerlendirilmesi halinde dosyanın CMK m.268/2 uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie

[71] Yılmaz ve Apış, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 99.

[72] Karakehya ve İnce Tunçer, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 185.

[73] Karakehya ve İnce Tunçer, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama," 186.

gönderileceği hükme bağlanmıştır. Bu durumda itirazı incelemekle görevli olan merci, itirazın süresinde olup olmadığı ve itiraz hakkı bulunanlarca yapılıp yapılmadığı yönünden bir inceleme yapacaktır. Bunun sonucunda da itirazın süresinde ve haklı olanlarca yapıldığının anlaşılması halinde duruşma açılacak ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacak; aksinin anlaşılması halindeyse, itiraz süresi geçmekle, basit yargılama usulü sonucunda kurulan hüküm kesinleşmiş olacaktır. Bu noktada belirtmek gerekir ki, kesinleşen hüküm hakkında CMK m. 309 uyarınca kanun yararına bozma yoluna başvurulabilecektir.^[74]

C) BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMAYACAĞI HALLER

Basit yargılama usulünün uygulanmayacağı haller, 251. maddenin 7. fıkrasında sınırlı sayma yoluyla belirlenmiştir. Buna göre, ceza türü ve miktarı yönünden, suç basit yargılama usulü kapsamına girse de failin yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik hallerinin bulunması ya da soruşturma veya kovuşturmanın izne yahut talebe bağlı olması halinde basit yargılama usulü uygulanmaz. Basit yargılama usulünün uygulanmayacağı bir diğer durum ise, bu usulün kapsamına giren bir suçun, bu usulün kapsamına girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi halidir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki basit yargılama usulünün uygulanmasına engel yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı gibi hallerin, hangi anda mevcut olduğu yönünde yasal düzenlemede bir açıklık yoktur. Ancak madde gerekçesinde, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik halindeki kişilerle ilgili olarak bu usulün uygulanmama sebebi, “*faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hakim tarafından alınmasının gerekli olması*” şeklinde belirtilmiştir.^[75] O halde, bu belirtilen haller suç anında değil, yargılama sırasında mevcut ise basit yargılama usulüne engel oluşturmalıdır. Zira madde gerekçesinde belirtilen amaç, özel durumu olan kişilerin beyanlarının bizzat hakim tarafından alınması olduğuna göre, fiil işlendiği sırada mevcut olan özel durum yargılama sırasında ortadan kalkmış ise bu sanıklar yönünden basit

[74] Değirmenci, “Basit Yargılama,” 48.

[75] <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2215.pdf> (E.T: 07.04.2023).

yargılama usulünün uygulanmasında bir sakınca olmayacaktır.^[76] Kaldı ki, sanığın fiili işlediği sıradaki durumunun esas alınması halinde, örneğin yaşı küçükken fiili işleyen bir sanığın yargılanmasına ergin olduktan sonra başlanması durumunda, sanığın dörtte bir oranında indirimden yararlanma imkanı ortadan kalkacak; bu da adaletsiz bir durumun oluşmasına sebep olacaktır. Öte yandan, yargılama başladığı sırada yaşı küçük olan ancak yargılamanın devamı sırasında on sekiz yaşını dolduran sanık hakkında, artık genel hükümlere göre başlamış olan kovuşturmada, basit yargılama usulüne dönülmesi mümkün olmayacaktır.^[77]

III. SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULLERİNİN İLKELER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş kısmında da belirtildiği gibi, ceza muhakemesi sırasında, güçlü olan devlete karşı bireyin haklarının korunması için “kamu davasının mecburiliği”, “davasız yargılama olmaz”, “adil yargılanma hakkı” ve “maddi gerçeğin araştırılması” gibi hak ve ilkeler benimsenmiştir. Son dönemlerde, yargı makamları önüne gelen dosya sayısı azaltılarak yargı yükünün hafifletilmesi ve uyuşmazlıkların hızlıca sonuçlandırılması amaçları doğrultusunda, alternatif çözüm usullerinin yaygınlaştığı görülmektedir.

Seri muhakeme ve basit yargılama usulleri de, bu amaç doğrultusunda öngörülmüş alternatif usullerdir. Ancak bu usullerin, bir taraftan yargı yükünü hafifletirken ve muhakeme süreçlerini hızlandırırken; diğer taraftan, bireyin haklarının korunması için geliştirilmiş ilkelerle ciddi çatışmalar içerisinde oldukları görülmektedir.

Adil yargılanma hakkı ve onun bileşenleri ile maddi gerçeğin araştırılması ilkelerine riayet edildiği sürece, kamu davasının mecburiliği ilkesine istisna oluşturacak muhakeme usulleri geliştirilmesinde bir sakınca bulunmadığı ifade edilebilir. Bu nedenle, zaten seri muhakeme usulü başlı başına kamu davasının mecburiliği ve davasız yargılama olmaz ilkelerine istisna olarak düşünülmüş bir usul olduğundan^[78], bu çalışmada, kamu davasının mec-

[76] Aynı doğrultuda Yılmaz ve Apış, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 96.

[77] Yılmaz ve Apış, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 97.

[78] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 439; Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 5; Erdoğan, “Seri Muhakeme Usulü,” 1998.

buriliği ve davasız yargılama olmaz ilkeleri üzerinde durulmamıştır. Ancak kamu davasının mecburiliği ilkesine istisnai düzenlemeler getirilirken de, adil yargılanma hakkı ve maddi gerçeğin araştırılması hedefleri, olabildiğince ön planda tutulmalı ve yaşatılmalıdır. Seri muhakeme ve basit yargılama usulünde, adil yargılanma hakkı ve onun bileşenleri ile maddi gerçeğin araştırılması ilkesinden ciddi anlamda kopulduğundan; bu çalışmada bu hak ve ilkeler üzerinde durulmuştur.

Bu noktada değinmek gerekir ki AİHM tarafından, ceza yargılamasında pazarlık sistemlerine ilişkin olarak *Natsclisvili ve Togonidze v. Gürcistan* kararında, şüpheli veya sanığın pazarlık sistemini kendi hür iradesiyle seçmesi, kimi haklarından feragat olarak değerlendirilmiş; pazarlığa dayalı sistemlerin, belirli koşulların gerçekleşmesi şartıyla, adil yargılanma hakkı ihlali oluşturmadığı kabul edilmiştir.^[79] Karara göre, pazarlık usulünün adil yargılanma hakkına uygun olduğunun kabulü için, şüpheli ve sanığın dosyadaki deliller hakkında ve pazarlığın sonuçları hakkında bilgilendirilmesi, şüpheli veya sanığın pazarlık usulünü kendi hür iradesiyle kabul etmesi ve pazarlığın adil bir şekilde gerçekleşmesi gerekir. Ancak çalışmanın önceki kısımlarında açıklandığı üzere, pratikte bu koşulların çoğu zaman gerçekleşmediği gözlemlenmektedir. Yine AİHM tarafından, “inandırıcılık sorunu bulunmayan, karmaşık olmayan veya olaylarla ilgili hiçbir tartışmanın bulunmadığı teknik konularda mahkemelerin tarafların sunduğu görüşlere ve diğer belgelere dayanarak adil ve makul bir biçimde karar verebilecekleri ve bu davalar için duruşma yapılmasının gerekli olmadığı” da belirtilmiştir.^[80] Ancak uygulamada, mahkemeler tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmeden önce, olayın karmaşık olup olmadığı, olayla ilgili bir tartışma bulunup bulunmadığı gibi hususlar irdelenmeksiz; basit yargılama usulünün kapsadığı her türlü suç yönünden doğrudan basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği de görülmektedir.

Doktrinde, nemo tenatur ve ölçülülük ilkesi gibi ilkelerin de bu usuller nedeniyle ihlal edildiği öne sürülmüştür. Nemo tenatur ilkesi, kimsenin

[79] AİHM, *Natsclisvili ve Togonidze/Gürcistan*, B. No: 9043/05, 29.04.2014. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-153687> (E.T.: 22.05.2023).

[80] AİHM, *Jussila v. Finland*, B. No: 73053/01, 23.11.2006, § 41; AİHM, *Döry v. Swiss*, B. No: 28394/95, 12.11.2002. Kararlar için bakınız: Değirmenci, “Basit Yargılama,” 39.

kendisi hakkında delil vermeye mecbur tutulamayacağına dair olup; bu usullerle bu ilkenin ihlal edildiğini öne süren yazarlar, şüphelinin indirimden yararlanmak için seri muhakeme usulünü kabul etmesinin, kendisi aleyhine delil sunmak anlamına gelebileceğini belirtmişlerdir.^[81] Ancak seri muhakeme usulünün kabulü, delil niteliğinde olmadığı gibi, zorla bu yönde bir beyan elde edilmesi de söz konusu değildir. Bu nedenle, seri muhakeme veya basit yargılama usulünün nemo tenatur ilkesi yönünden aykırılık oluşturduğu yönündeki görüşün isabetsiz olduğu ifade edilebilir. Yine, muhakeme ekonomisi uğruna diğer ceza muhakemesi ilkelerinin feda edilmesi, ölçülülük ilkesinin ihlali anlamında yorumlanmıştır.^[82] Ancak ceza muhakemesinde ölçülülük, “*hak ve hürriyetlerden kısıntı olarak ödenen bedel ile bir yandan korkulan zararın ağırlığı, bir yanda da zarar ihtimalinin kuvveti arasında, ihtiyacın gerektirdiği ölçüde ikili bir denge aranması*” olarak tanımlanmaktadır.^[83] Bir diğer ifadeyle ölçülülük, meydana gelmesi muhtemel zarar karşısında, zararın önlenmesi için şüpheli veya sanığa uygulanan tedbirin ölçülü olmasıdır. Seri muhakeme veya basit yargılama usulleri, meydana gelmesi muhtemel bir zararın önlenmesi amacıyla düşünülmüş tedbirler veya usuller olarak değerlendirilemez. Bu usullerin uygulanmasının ölçülülük ilkesine aykırılık oluşturduğu öne sürülemeyecektir.

A) SERİ MUHAKEME VE BASİT YARGILAMA USULLERİNİN ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Yasayla Kurulmuş Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirme

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “Adil Yargılanma Hakkı” başlıklı 6. maddesinin ilk fıkrasında; herkesin, davasının, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber, 1982 Anayasası'nın 36. maddesinde, herkesin, “yargı mercileri önünde” yargılanma hakkına sahip olduğu; 9. maddesinde, yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı; 138. maddesinde

[81] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 37; Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 97; Erdem ve Şentürk, “Seri Muhakeme Yöntemi,” 583-584.

[82] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 44.

[83] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 318.

hakimlerin görevlerinde bağımsız olduğu ve hiçbir makam veya merciin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere talimat veremeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde, herkesin yargı mercii olarak mahkeme önünde yargılanması gerektiği, yargı yetkisinin devredilemeyeceği ve yargı yetkisinin kullanılmasında hakimlerin bağımsız olduğu anlaşılmaktadır.

Seri muhakeme usulüne ilişkin düzenlemenin ilk haline göre; mahkemece, seri muhakeme usulünün uygulanma şartlarının bulunup bulunmadığıyla sınırlı, şekli bir incelemeyle yetinilmekteydi. Dolayısıyla bu durum, delil sunma ve delilleri tartışma imkanı olmayan ve karşısında esas hakkında savunmasını dinlemeyecek bir makam bulan şüphelinin, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkına aykırılık oluşturmaktaydı. Öte yandan seri muhakeme usulünde, mahkeme tarafından, başkaca bir usul izleyerek başkaca bir yaptırım belirleme imkanı bulunmaksızın, Cumhuriyet savcısınca belirlenen ve “talep edilen” yaptırım doğrultusunda hüküm kurulmaktaydı. Bu da, bir bakıma, yargılama yetkisinin Cumhuriyet savcısında devredilmiş olması ve ayrıca Cumhuriyet savcısı tarafından hakime talimat verilmesi anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla bu usül, Anayasa’nın 9 ve 138. maddelerine de aykırılık oluşturmaktaydı.^[84]

Bu sorunlar, 14.07.2021 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 7331 sayılı kanunun 22. maddesi uyarınca CMK m. 250/9 hükmünde yapılan değişiklikle, en azından teoride giderilmiş görünmektedir. Maddenin yeni haline göre mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra seri muhakeme usulü uygulanabilmesi şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği hususundaki denetiminin yanı sıra, dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerekip gerekmediği hususunda da inceleme yapma yetkisine sahiptir. Her ne kadar maddenin güncel haline göre mahkûmiyet hükmü hâkimin vicdani kanaatine göre ve hâkimin belirlediği yaptırıma göre kurulacak olsa da sanığa etkin savunma imkânı tanınmayan ve çelişme

[84] Muammer Ketizmen, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü- Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu,” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1 (2021), 247-248; Hakan Karakehya ve Asuman İnce Tunçer, “Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi,” *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, no. 1 (2021) 47 vd.; Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 544 vd.; Alsammouni, “Alternatif Çözüm Yolları,” 344.

ilkesinin etkin şekilde uygulanamadığı bir duruşmada, delillerle doğrudan temas etmeyen mahkemenin, doğru ve sağlıklı bir vicdani kanaat oluşturması pratikte çok mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla seri muhakeme usulü, halen adil yargılanma hakkının pek çok bileşenini sınırlamaktadır.

2- Aleni Yargılanma ve Aleni Hüküm Hakkı Bağlamında Değerlendirme

Adil yargılanma hakkının bir başka önemli bileşeni ise aleniyettir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin ilk fıkrasında, herkesin davasını kamuya açık olarak görülmesini isteme hakkına sahip olduğu ve kararın aleni olarak verileceği belirtilmektedir. Bu doğrultuda, duruşma, herkese açık, aleni şekilde yürütülür.^[85] Aleni yargılanma hakkı, içeriğinde, zımnî olarak, duruşma yapılması zorunluluğunu da barındırmaktadır.^[86] Aleni yargılama hakkının bir diğer gereği ise, mahkemelere ve yargılamaya güveni sağlamak adına, bazı istisnai haller haricinde, duruşmanın kamuya ve basına açık olarak gerçekleştirilmesidir.^[87] Yine yargı kararlarının da aleni olması, adaletin dağıtılmasının gözle görülür hale getirilmesi bakımından adil yargılanma hakkının önemli bir unsuru olup hükmün aleniliğini sağlayan unsurlardan biri de hükmün aleni duruşmada tefhim edilmesidir.^[88]

Daha önce de değinildiği üzere, seri muhakeme usulünde, tüm işlemler soruşturma evresinde başlamakta ve yine soruşturma evresinde sonuçlanmakta; hüküm dahi soruşturma evresinde kurulmaktadır.^[89] Soruşturma evresiyse, kural olarak gizlidir.^[90] Bu usulde hüküm şüpheli dinlenildikten sonra verirse de bu dinleme, halkın katılımı sağlanmaksızın, soruşturma

[85] Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 409.

[86] Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı- Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 4*, (Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, 2018), 241.

[87] Erdem ve Şentürk, “Seri Muhakeme Yöntemi,” 582.

[88] İnceoğlu, *Adil Yargılanma*, 245-250.

[89] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 414.

[90] Güneş Okuyucu Ergun, “Soruşturmanın Gizliliği,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 59, no. 2 (2010): 245 vd.; Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 633.

evresinde açılan bir oturumda gerçekleşmektedir.^[91] Dolayısıyla, muhakeme işlemlerinin aleni olmayan bir evrede tamamlanması ve hükmün de kamuya açık olmayacak şekilde, gerçek anlamda bir duruşma açılmaksızın, gizli bir evrede verilmesi; aleni yargılama ve aleni hüküm ilkelerinden kopulduğu anlamına gelmektedir.^[92]

Basit yargılama usulünderse, duruşma açılmayarak yargılamanın dosya üzerinden gerçekleştirilmesi nedeniyle, yine aleni yargılama sağlanmamakta; haliyle karar da aleni bir duruşmada tefhim edilmemektedir. Dolayısıyla, basit yargılama usulünde de, aleni yargılama ve aleni hüküm ilkelerinin askıya alındığı görülmektedir.^[93]

3- Suçsuzluk Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Bağlamında Değerlendirme

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 2. fıkrasına göre, bir suç ile itham edilen kimse, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. Benzer doğrultuda, 1982 Anayasası'nın 38. maddesinin 4. fıkrasında da suçluluğu sabit oluncaya kadar herhangi bir kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gerekse 1982 Anayasası ile güvence altına alınan suçsuzluk karinesine göre, hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmayan herhangi bir kimse suçlu sayılamaz ve bu kimse hakkında herhangi bir cezai müeyyide uygulanamaz.

[91] Erdem ve Şentürk, "Seri Muhakeme Yöntemi," 582.

[92] Aynı doğrultuda Karakehya ve İnce Tunçer, "Seri Muhakeme ve Adil Yargılama," 47 vd.

[93] Aynı yönde Hakan ve Asuman İnce Tunçer, "Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılama Hakkı," *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, no. 17 (2021): 343; Doktrinde, sanığın verilen mahkûmiyet hükmüne itiraz ederek duruşmalı olarak yargılama imkânı bulunduğu, dolayısıyla aleni yargılamanın sağlanma imkânının da bulunduğu belirtilmiştir. Bu hususta bakınız Şahin, "Basit Yargılama," 286-287. Ancak sanığın bu imkânı kullanabilmesi için ceza indirimi olanağından feragat etmesi gerekmekte olup yargılamaya tam olarak güvenemeyen bir sanığın ceza indirimi imkânını da kaybetmemek uğruna, asıl istek ve iradesine aykırı şekilde hükme itiraz etmemesi mümkün olabilir.

Bir kimse hakkında mahkûmiyet hükmü kurulabilmesi içinse, o kişinin üzerine atılı fiili işlediğine dair şüphenin yenilmesi ile hakimde kesin ve yeterli delillere dayanan bir vicdani kanaatin oluşması^[94]; bir başka ifadeyle, sanığın suç işlediğinin somut delillerle ispatlanmış olması gerekir. Delil durumunun sanığın suç işlediği yönünde her türlü şüpheyi gidermeye ve kesin bir kanaate ulaşmaya elverişli olmaması durumunda, yani sanığın atılı suç fiilini işlememiş olabileceği yönünde akla ve mantığa uygun, gerekçeye dayalı bir şüphenin varlığını koruduğu hallerde, “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulamaz.^[95]

Seri muhakeme usulünde, teklifin kabulü yönündeki beyan delil niteliği taşımasa da şüphelinin, yarı oranda indirimden faydalanmak için bu usulü kabul etmesi, şüphelinin suçunu ikrar ettiği ve sorumluluğu da kabul ettiği şeklinde algılanabilir.^[96] Bu durumda da, gerek yaptırımını belirleyecek olan Cumhuriyet savcısı, gerekse cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda hükmü kuracak hakim nezdinde, şüphelinin suçlu olduğu varsayımı oluşabilir. Bununla beraber, teklifi kabul etmesi nedeniyle hakkında “suçlu” izlenimi oluşan şüphelinin sonradan bu usulden vazgeçmesi yahut çeşitli nedenlerle bu usulün uygulanmaması halinde, soruşturma ve kovuşturma aşamasında, teklifi kabul etmiş olan şüphelinin suçlu olduğu önyargısı ortadan kalkmayacak; kovuşturmada mahkeme, hüküm kurarken, bu önyargının altını dolduracak gerekçelere yönelebilecektir. İşte bu hususlar, suçsuzluk karinesine, şüpheden sanık yararlanır ilkesine ve dolayısıyla da adil yargılanma hakkına aykırılığa yol açabilecek niteliktedir.^[97]

Öte yandan, seri muhakeme usulü sonucunda yarı oranında indirim imkanından faydalanabilmek için, masum bir kimsenin, yargıya güvenmemesi nedeniyle, baskı ve stres altında, yargılamadan ve sonucundan çekinerek, görece hafif bir cezayı kabul edip konuyu kapatmak isteyebileceği de gözden

[94] Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat* (İstanbul: İslık Yayınları, 2015), 168.

[95] Feyzioğlu, *Vicdani Kanaat*, 321.

[96] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 847; Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 12.

[97] Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme”, 287-288; Erdem ve Şentürk, “Seri Muhakeme Yöntemi,” 584.

kaçırılmamalıdır.^[98] Bu da seri muhakeme usulünün, masum kimselerin cezalandırılması ve masum bir kimsenin artık “suçlu” ve hükümlü haline gelmesi tehlikesini barındırdığını göstermektedir. Dolayısıyla, suçsuzluk karinesinin ve adil yargılanma hakkının bu yönden de ihlal edildiği ifade edilebilir.

Ayrıca dikkat çekilmelidir ki, suçsuzluk karinesinin ve şüpheden sanık yararlanır ilkelerinin en önemli sonuçlarından biri, bir kimse hakkında mahkûmiyet hükmü kurulabilmesi için, failin suçu işlediği yönündeki tüm şüpheler yenilerek, mahkeme tarafından kesin bir kanaate varılması gerekliliğidir.^[99] Bir başka ifadeyle, bir kimse hakkında, suç işlediği yönünde “yeterli şüphe” bulunması, o kişinin mahkumiyeti için yeterli değildir. Ancak seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için “yeterli şüphe” seviyesi gerekli ve yeterlidir. Seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmediği takdirde, şüpheli hakkında mahkumiyet hükmü kurulur. Dolayısıyla, seri muhakeme sonucunda kurulacak mahkumiyet hükmü, yalnızca yeterli şüpheye dayanmış olur. Bu da, suçsuzluk karinesinin ve şüpheden sanık yararlanır ilkelerinin, dolayısıyla da adil yargılanma hakkının çok net bir başka ihlalidir.^[100]

Basit yargılama usulü yönündense, daha önce de değinildiği üzere, hükme itiraz eden sanık, basit yargılama usulünün uygulanması nedeniyle hak etmiş olduğu dörtte bir oranındaki indirimden yararlanma imkanını kaybetmektedir. Bu durumda da, seri muhakeme usulünde olabileceği gibi, aslında masum olan bir sanığın, yargıya güvenmeme nedeniyle, yargılamadan ve sonucundan çekinerek, görece hafif bir cezayı kabul ederek konuyu kapatmak istemesi; bu doğrultuda da kurulan hükme itiraz etme yoluna gitmesi ihtimal dahilindedir.^[101] Dolayısıyla suçsuz kimselerin cezalandırılma

[98] Yılmaz, “Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme,” 521.

[99] İsmail Deniz, *Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri–Oluşturulma Şekilleri–Şartları)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 39.

[100] Aynı doğrultuda İbrahim Keskin, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü,” *Adalet Dergisi* 149, no. 68 (2022): 217; Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 298.

[101] Koca, “Basit Yargılama,” 185. Yazar, haklı bir şekilde; basit yargılama usulünde öngörülen indirimin, infaz kanunu göz önünde bulundurulduğunda fiili olarak çok etkisinin bulunmadığını sanığın itiraz etmesini engelleyici bir rolü olan ancak esasında

tehlikesi ve bu şekilde suçsuz bir kimsenin artık “suçlu” sayılması tehlikesi, basit yargılama usulü yönünden de geçerlidir.

4- Silahların Eşitliği İlkesi Bağlamında Değerlendirme

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, “*davanın bir tarafını, diğer taraf karşısında belirli bir dezavantaj içine sokmayacak şartlar altında, her bir tarafın deliller de dahil olmak üzere, davasını ortaya koymak için makul ve kabul edilebilir olanaklara sahip olması*” olarak tanımlanan silahların eşitliği ilkesi, yargılamanın tarafları arasında hakkaniyete uygun bir dengenin sağlanması anlamına gelmektedir.^[102] Nitekim silahların eşitliği ilkesi, eşitlik ilkesinin muhakeme hukukundaki görünümü olup taraflar arasında adil bir dengenin varlığını gerektirir.^[103] Ceza muhakemesinde iddia ve savunma arasında bir eşitsizlik söz konusudur. Silahların eşitliği ilkesiyle, taraflardan birinin iddia ve savunmasını sunmak için muhakeme hukukuna ilişkin imkanlardan diğer tarafa göre daha fazla yararlanmaması amaçlanır.^[104] Bu doğrultuda yargılama makamı, iddia ve savunmaya eşit mesafede durmalı ve iki tarafın imkanları birbiriyle dengeli olmalıdır.^[105]

Taraflar arasındaki bu dengenin sağlanabilmesi için de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 3. fıkrasında tanımlanan haklar öngörülmüştür. Buna göre, bir suç ile itham edilen herkes, i) kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden haberdar edilmek, ii) savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak, iii) kendisini savunmak veya bir müdafî yardımından yararlanmak, iv) iddia tanıklarının sorguya çektirmek veya çekmek, tanıklarının dinlenmesini istemek, v) tercüman yardımından yararlanmak haklarına sahiptir.

---

fiilen etkisiz olan bu indirimin kanundan çıkarılması gerektiğini dile getirmektedir. Bu hususta bakınız: Koca, “Basit Yargılama,” 185-186.

[102] İnceoğlu, *Adil Yargılanma*, 115.

[103] Fahri Gökçen Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 105.

[104] Taner, *Silahların Eşitliği*, 106.

[105] Taner, *Silahların Eşitliği*, 107.

Seri Muhakeme usulünde, cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilen muhakeme faaliyeti sonucunda yaptırım belirlenirken, hangi olayların hangi delillerle ilişkilendirildiğine dair herhangi bir açıklama yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu durum, şüphelinin savunma yapabilmek için ve olaylarla delillerin ilişkisini tartışmak için gerekli bilgilere sahip olamaması anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra, seri muhakeme usulünde, şüphelinin talebi halinde, teklifin kabulü için bir ayı geçmemek üzere süre verilebilmektedir. Ancak hem şüphelinin böyle bir süre talep etmeyi akıl etmesinin her zaman mümkün olmayabileceği, hem de verilecek süreye bir alt sınır getirilmemiş olması; şüphelinin üzerine atılı suçlamayı değerlendirmek, teklif üzerine düşünmek ve gerekirse savunma hazırlamak için yeterli süreye sahip olamaması sonucunu doğurmaktadır. Öte yandan, seri muhakeme usulünde, şüphelinin mahkeme huzurundaki dinlenmesi sırasında delilleri tartışma, tanıklara soru sorma, tanık dinletme gibi imkanlarının bulunmaması; şüphelinin savunma hakkı bakımından bir diğer eksikliklerdir. Yine, daha önce de değinildiği gibi, seri muhakeme usulü hakkındaki bilgilendirme ve teklif aşamasında müdafii zorunluluğu bulunmamakta, teklifin kabulü anındaysa müdafii yardımını ancak şeklen ve görünürde var olabilmektedir. Uygulamada da şüphelinin teklifi kabul edeceğini bildirmesi halinde müdafii çağrılmakta, şüpheli tarafından teklifin kabul edilmemesi halinde müdafii çağrılmadan sürece devam edilmektedir. Dolayısıyla şüpheli teklifi değerlendirme anında, haklarını ve teklif hakkındaki kararının sonuçları hakkında müdafii tarafından bilgilendirilmemiş olmaktadır.^[106] Bu durumda da, bilgilendirme ve teklif aşamasında yönlendirilmeye açık olan ve teklifin kabulü için de yeterli zamana sahip olmayan şüphelinin, etkin bir şekilde müdafii yardımından yararlanması da mümkün olamamaktadır. Kaldı ki seri muhakeme usulünün mevzuata göre aynı gün içerisinde, uygulamadaysa neredeyse yarım saat içerisinde tamamlandığı göz önüne alındığında, müdafii etkin bir şekilde yardımda bulunması söz konusu olamaz^[107]. Tüm bu nedenlerle, seri muhakeme usulünde, silahların eşitliğinin sağlandığından da söz edilemeyecektir.^[108] Seri muhakeme usulünde silahların eşitliğinin sağlanabilmesi için şüphelinin bilgilendirilmesi

[106] Aynı doğrultuda Taner, *Silahların Eşitliği*, 532.

[107] Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 75.

[108] Aynı doğrultuda Kızılarlan, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 23.

aşamasında müdafii yardımından yararlanabilmesini ve şüpheli ile müdafii arasında görüşme yapılmasını teminen gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.^[109]

Basit yargılama usulünde de, duruşma yapılmaması, sanığın delilleri mahkeme huzurunda tartışma, tanıklara soru sorulmasını sağlama, kendi tanıklarını dinletme gibi imkanlardan yoksun kalması anlamına gelmektedir.^[110] Bununla birlikte, bu usulde sanığın yalnızca yazılı olarak savunma yapabilmesi, yazılı savunmasını on beş gün içerisinde sunmak zorunda bırakılması ve sanık savunma yapmasa dahi belirtilen süre geçtikten sonra karar verilebilmesi, sanığın savunma yapabilme zamanının ve imkanlarının kısıtlanması sonucunda yol açmaktadır. Dolayısıyla, basit yargılama usulü de, bu yönleriyle, silahların eşitliği ilkesinden uzaklaşmıştır.^[111]

5- Çelişme İlkesi ve Meram Anlatma Hakkı Bağlamında Değerlendirme

Çelişme ilkesi ve meram anlatma ilkeleri, silahların eşitliği ilkesinin bileşenlerini oluşturmakta; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinin 3. fıkrasının (a) ve (d) bentlerinde somutlaşmaktadır. Çelişme, hüküm verme faaliyetine katılacakların düşüncelerini karşılıklı olarak bildirebilmelerini, bütün süjelerin birbirlerinin fikirlerini öğrenmelerini ve süjelerin hep birlikte düşünmelerini; bir başka ifadeyle karşılıklı görüşlerin ortaya konulmasını sağlayan sistemdir.^[112] Bir başka ifadeyle çelişme, tez ve antitezin sunulmasının ardından senteze, yani hükme ulaşılmasını sağlayan yöntemdir.^[113] Bu doğrultuda çelişmeli muhakeme ilkesi, süjelere muhakemeye etkin şekilde katılma imkanı sağlayacak şekilde; sunulan deliller ve muhakemeyi etkilemeye yönelik görüşler hakkında bilgi sahibi olunmasını, bunlara karşı görüş ve delil sunulabilmesini ve bunların tartışılmasının sağlanmasını içermektedir.^[114] Meram anlatma ilkesi de kısaca, şüpheli veya sanığın muhakemeye etkili

[109] Taner, *Silahların Eşitliği*, 532-533.

[110] Taner, *Silahların Eşitliği*, 533.

[111] Benzer yönde Şahin, “Basit Yargılama,” 160.

[112] Yenisey ve Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 758-759; Taner, *Silahların Eşitliği*, 78.

[113] Taner, *Silahların Eşitliği*, 78.

[114] Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 280-282.

katılımı olarak ifade edilebilir.^[115] Bu ilke, çelişme ilkesiyle, müdafiden etkin yararlanma hakkıyla, susma hakkıyla, soru sorma hakkıyla, delil toplama ve ibraz etme hakkıyla, delillerin toplanmasını isteme hakkıyla, duruşmada hazır bulunma hakkıyla yakın ilişkilidir.^[116]

Seri muhakeme usulünde, bu usule dair şüpheliye yapılan bilgilendirmede yahut teklifte, delillerin olaylarla bağlantısı ve muhakemeyi etkileyecek görüşler yer almamaktadır. Bu nedenle, şüpheli, hakkındaki suçlamaya dair mevcut delil durumu ve lehe delillerin toplanıp toplanmadığı gibi, savunmasına yahut teklif hakkında bir karar vermesine yarayacak bilgilerden mahrum kalmaktadır.^[117] Kaldı ki, her ne kadar CMK m. 153/1'de müdafinin soruşturma evresinde dosya içeriğini inceleyebileceği belirtilmekteyse de, uygulamada seri muhakeme usulünü işleten savcılarının çoğu kez soruşturmanın gizli olduğundan bahisle dosyayı müdafiyeye göstermekten imtina ettikleri görülmektedir.^[118] Dolayısıyla, çelişmenin gereklerinden biri olan “sunulan deliller ve muhakemeyi etkileyecek görüşler hakkında bilgi sahibi olma” unsuru gerçekleşmemektedir. Yine, talepten önce olaylar ile delillerin ilişkilendirilmemesi, hükmü kuracak mahkemenin de deliller ve savunma hakkında yeterli bilgiye sahip olamaması anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte, mahkemede yapılan inceleme sırasında şüpheli tarafından delil sunularak bunların tartışılmasının sağlanması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, çelişmenin “tartışma” unsuru da sağlanmamaktadır.

Basit yargılama usulünde de, sanığın kendisine verilen süre içerisinde savunma sunmaması halinde, hüküm, sanığın savunması alınmadan ve sanığın son sözleri sorulmadan kurulmaktadır. Yine, mahkemece, cumhuriyet savcısının da görüşü alınmadan hüküm kurulabilmektedir. Mahkemece, süjeler dinlenilmeksizin ve süjelerin sunduğu görüşler tartışılmaksızın, dosya üzerinden ve yalnız kendi oluşturduğu algı doğrultusunda bir kanaate varılmaktadır. Dolayısıyla hüküm, tartışma ve kolektif bir muhakeme

[115] Veli Kafes, “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, no. 2 (2015): 185.

[116] Kafes, “Meram Anlatma,” 185.

[117] Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 282-283.

[118] Taşkın, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 54.

faaliyeti olmaksızın verilmekte; çelişme ilkesi bu usulde de tamamen göz ardı edilmektedir.

Bu noktada hatırlatılmalıdır ki, ceza muhakemesi, amacı maddi gerçeğe ulaşılması olan, suçun işlenmesinin ardından, failin bulunup yargılanması ve hak ettiği yaptırımın uygulanması için yapılan kolektif faaliyettir. Maddi gerçeğe ulaşılması ise, en iyi, iddia, savunma ve karar organlarının tartışmaları; yani tez ve antitezin ortaya konulmasının ardından sentez oluşturulması anlamına gelen çelişme ilkesinin hayata geçirilmesi suretiyle söz konusu olabilir. Muhakeme faaliyetine özelliğini veren unsurlardan biri, kolektifliği sağlayan çelişme ilkesidir. Nitekim “muhakeme” ve “hüküm” verme, tüm görüşlerin tartışılması sonucunda tek bir düşünceye varılması demek olup;^[119] bu da ancak çelişme ile mümkün olur. Dolayısıyla, çelişme, yani tartışma olmadan, bir “hüküm”den bahsedilemez.^[120] Bu doğrultuda, seri muhakeme ve basit yargılama usulleri sonucunda varılan sonucun bir “hüküm” mahiyetinde olmadığı da ifade edilebilir.

Meram anlatma hakkı da, çelişme ilkesinin bir gereği olan ve çelişmeyle iç içe bir hak olup; mahkemeye katılanların, muhakemenin objesi olmaktan çıkarak süjesi haline gelmelerini sağlayan; çelişmeye benzer şekilde, bilgilendirme, açıklamada bulunabilme ve açıklamaların dikkate alınmasını isteme olmak üzere üç unsurdan oluşan bir ilkedir.^[121]

Ancak seri muhakemede, şüphelinin mahkeme huzurunda maddi olay hakkında savunma, tartışma ve dinlenme imkanının çok kısıtlı olması; şüphelinin meramını sağlıklı şekilde anlatamaması sonucunu doğurur. Basit yargılama usulünde de, yine sanığın kısıtlı bir süre içerisinde ve yalnızca yazılı beyanda bulunabilmesi, hatta beyanda bulunmadığı halde kendisi dinlenilmeksizin karar verilebilmesi; sanığın meramını kısıtlı imkanlar dahilinde anlatabilmesi yahut hiç anlatamaması anlamına gelmektedir.^[122] Dolayısıyla seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin, meram anlatma ilkesiyle de bağdaşmadığı ifade edilebilir.

[119] Yenisey ve Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 759.

[120] Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 282.

[121] Aygörmez Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme,” 285.

[122] Benzer yönde Şahin, “Basit Yargılama,” 160 vd.

6- Sözlülük–Doğrudan Doğrualık–Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesi– Vidani Kanaat İlkeleri Bağlamında Değerlendirme

Sözlülük ilkesi, tarafların iddia ve açıklamalarının sözle yapılmasını ve ancak duruşmada sözle söylenen veya ortaya koyan hususların hükme esas alınmasını öngören bir ilkedir.^[123] Sözlülük ilkesi ayrıca dosya üzerinden hüküm kurulmasını önler.^[124] Bu yönüyle sözlülük ilkesinin, yargılamanın duruşmalı şekilde yapılması zorunluluğunu da ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Doğrudan doğrualık da, sözlü olarak öne sürülen beyan ve savunmalar ile dosyadaki tüm delillere mahkemece doğrudan, beyanın sahibi olan kişinin ağzından ve araya bir vasıta konulmadan temas edilmesi anlamına gelmektedir.^[125] Aynı zamanda meram anlatma hakkının ve çelişme ilkesinin gereği gibi sağlanabilmesinin araçları arasında olmaları nedeniyle, bu ilkelerin de, adil yargılanma hakkının bileşenleri arasında oldukları değerlendirilebilir.

Sözlülük ve doğrudan doğrualık ilkeleri, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 217. maddesinde ifadesini bulmuştur. Buna göre, hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda sözlü olarak beyan edilerek tartışılmış delillere dayandırabilecektir.^[126]

Bunlarla birlikte, hem Anayasa'nın 138. maddesinin ilk fıkrasında hem de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 217. maddesinde, hâkimin kararını vidani kanaatine göre vereceği ve hakim delilleri vidani kanaatiyle serbestçe takdir edeceği belirtilmektedir. Dolayısıyla, hâkim, doğrudan doğruya temas ettiği delilleri, serbestçe, kendi aklıyla değerlendirmeli; bu değerlendirme sonucunda, failin üzerine atılı fiili işleyip işlemediği konusunda, başka organların talebine bağlı olmaksızın, kendi vidani kanaatini oluşturmalıdır.

Seri muhakeme usulünde, mahkeme delillerle doğrudan doğruya temas etmemektedir. Mahkeme, kendi temas etmediği, ancak cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmiş delillere dayanılarak, yine cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda hüküm kurmaktadır. Bir başka ifadeyle, mahkeme,

[123] Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğrualığı İlkesi)* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2001), 27; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 407.

[124] Mustafa Özen, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 78.

[125] Şahin, *Doğrudan Doğrualık*, 27; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 408.

[126] Şahin, *Doğrudan Doğrualık*, 187.

kendi serbestçe değerlendirdiği delillere dayanarak kendi oluşturduğu vicdani kanaate göre değil, temas etmediği delillere dayanarak, cumhuriyet savcısının çıkarımına göre hüküm kurmaktadır.^[127]

Basit yargılama usulünde de, savunmanın yazılı yapılmaması zorunluluğu olması ve duruşma yapılmaması; tarafların beyanlarını sözlü olarak dile getirmeleri, delillerin mahkeme huzurunda tartışılması ve hakim delillere doğrudan temas etmesi imkanlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu usulde hüküm en azından hakim kendi vicdani kanaatiyle kurulsun da, hakim bu vicdani kanaati, huzurunda tartışılmış delillere değil, varsa dosyadan okuduğu belge ve beyanlara dayanmaktadır.

Dolayısıyla sözlülük, doğrudan doğruyalık, delillerin serbestçe değerlendirilmesi ve en önemlisi vicdani kanaat ilkelerinin, seri muhakeme usulünde tamamen, basit yargılama usulünde de önemli ölçüde göz ardı edildiği anlaşılmaktadır.

7- Gerekçeli Karar Hakkı Bağlamında Değerlendirme

Gerekçeli karar hakkı, AİHS'nin adil yargılanmayla ilgili 6. maddesinde açıkça düzenlenmemiş ise de, hem kanun yoluna başvurma hakkını etkili kullanabilmek yönünden tarafların menfaatini, hem de gerekçe sayesinde mahkemenin güvenilirliğinin ve kamu tarafından denetlenebilir olması yönünden toplum menfaatini ilgilendirmektedir.^[128] Zira gerekçe, yargı merciin bağımsızlığını ortaya koyması, keyfiliği ortadan kaldırması, kararın altında yatan mantığı açıklaması, kararın denetlenebilirliğini sağlaması, karara karşı kanun yoluna müracaat etme hakkının kullanılmasını kolaylaştırması gibi fonksiyon ve faydaları sayesinde savunma hakkının da teminatlarından birini oluşturur.^[129] Bu doğrultuda hem Anayasa'nın 141. maddesinin 3. fıkrasında, hem de Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 34. maddesinde,

[127] Erdem ve Şentürk, "Seri Muhakeme Yöntemi," 583; Taneri, *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, 96; Alsammouni, "Alternatif Çözüm Yolları," 360; Yılmaz, "Pazarlık Yöntemleri ve Seri Muhakeme," 666.

[128] İnceoğlu, *Adil Yargılanma*, 192.

[129] Gerekçenin fonksiyonları hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Zafer İçer, *Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 70 vd.

mahkemelerin her türlü kararının gerekçeli olarak yazılması zorunluluğu bulunmaktadır.

Ancak seri muhakeme usulünde, Yönetmeliğin 12. maddesinde taleptenmede yer alması gereken unsurlar arasında, delillerle olayların ilişkilendirilmesi zorunluluğu yer almamakta olup; taleptenmede isnat olunan suç oluşturulan olayların özetinin yer alması yeterli görülmüştür. Bununla beraber, taleptenmede, yaptırımın neye göre belirlendiği, temel ceza belirlenirken cezanın alt sınırından uzaklaşmış ise bunun nedenleri, seçenek yaptırıma çevirme, erteleme yahut HAGB uygulanmamışsa bunların gerekçeleri yer almamaktadır. Taleptenmede gerekçe bulunmadığı gibi; mahkeme tarafından esasa dair bir yargılama yapılmaması da göz önüne alındığında, gerekçe içermeyen taleptenme doğrultusunda kurulacak hükmün de gerekçe içermesi söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla, seri muhakeme usulünde, hükmün denetlenebilirliğini ve sanığın bilgi sahibi olabilmesini sağlayan gerekçeli karar hakkının da tamamen yok sayıldığı anlaşılmaktadır.

B) MADDİ GERÇEĞİN ARAŞTIRILMASI İLKESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Daha önce de belirtildiği üzere, modern ceza muhakemesinin amacı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Ancak maddi gerçeğe her ne pahasına olursa olsun ulaşılması düşüncesi kabul görmemekte;^[130] maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılırken, bir yandan şüpheli veya sanığın haklarının da korunması amaçlanmaktadır. İşte çalışma boyunca değinilen tüm hak ve ilkeler de, zaten bu aman doğrultusunda düşünülmüş ve ceza muhakemesi sistemlerine yerleşmiştir.

Daha önce de değinildiği gibi, maddi gerçeğe ulaşılması, en iyi, iddia, savunma ve karar organlarının tartışmaları; yani tez ve antitezin ortaya konulmasının ardından sentez oluşturulması anlamına gelen çelişme ilkesinin hayata geçirilmesi suretiyle söz konusu olabilir.

Seri muhakeme ve basit yargılama usullerinde, şüpheli ve sanığa delilleri tartışma, yeni delil sunma, tanıklara soru sorma imkanı tanınmamaktadır.^[131] Hatta seri muhakeme usulünde, hakimin delil araştırma yetkisi de

[130] Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 44.

[131] Erdem ve Şentürk, “Seri Muhakeme Yöntemi,” 581.

bulunmamaktadır.^[132] Şüpheli ve sanığın savunmalarını yapabilmesi için gerekli imkan ve kolaylıklara sahip olamamaları; seri muhakemede kurulan hükmün gerçek anlamda bir muhakeme faaliyeti sonucunda oluşturulması gibi hususlar dikkate alındığında; şüpheli ve sanık haklarının önemli ölçüde göz ardı edildiği bu usullerle maddi gerçeğin ortaya çıkarılması da olası değildir.^[133]

---

[132] Yılmaz ve Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 92; Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama,” 28.

[133] Benzer yönde Barutçu, “Seri Muhakeme,” 35.

SONUÇ YERİNE

Ceza muhakemesinin gayesinin günümüzde toplum düzeninin korunması ile fertlerin korunması arasında bir denge sağlanması ihtiyacı doğrultusunda “hakikatin araştırılması” olarak şekillenmiştir.

Ancak çalışmamızda değinilen ilkelerin göz ardı edildiği seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin, ceza muhakemesinin gayesiyle bağdaşmadığı ifade edilebilir. Zira çalışmada sözü edilen ve aralarında suçsuzluk karinesi, çelişmeli muhakeme ilkesi gibi hakları içeren adil yargılanma hakkının göz ardı edilmesi, bu usuller öngörülürken, toplum menfaatleri ile bireylerin hak ve özgürlükleri arasında denge kurulması gayesinin geri planda tutulduğunu düşündürmektedir.

Elbette makul sürede yargılanma da tıpkı çalışmada sözü edilen haklar gibi önemlidir. Ancak makul sürede yargılanmanın sağlanması uğruna, yüzlerce yıllık kazanımlar sonucunda ortaya konulan ve kişi özgürlüğü ile güvenliğinin teminini oluşturan ilkelerin “formalite” oldukları düşünülerek feda edilmesinden; yargı teşkilatının güçlendirilmesi, hâkim ve savcı sayısının artırılması, kolluk personelinin eğitilmesi gibi, muhakeme faaliyetlerinin daha çabuk sonuçlandırılması sonucunu doğuracak pek çok yöntem bulunabilir. Yine, seri muhakeme ve basit yargılama usulleri içerisinde kimi yapısal değişikliklerle şüpheli veya sanığın müdafî yardımından daha etkin yararlanması ve savunma hakkını daha etkin bir şekilde kullanması da sağlanabilir. Bunlarla birlikte, daha öncelikli olarak da hem toplumun eğitim seviyesinin ve refahının artırılması, hem de ceza adalet sisteminin yeniden düzenlenmesi gibi daha kökten çözümlerle, işlenen suç miktarının azaltılması amaç olarak benimsenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aldemir, Hüsnü. *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Alkan, Özlem. *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Alsammouni, Jihad M.A. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları: Uzlaştırma, Önödeme, Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi ve Seri Muhakeme.” Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2022.
- Aydın, Devrim. “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü.” *Terazi Hukuk Dergisi* 17. No. 191 (2022): 150-154.
- Aygörmez Uğurlubay, Gülsün Ayhan, Haydar, Nuran ve Korkmaz, Mehmet. “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar.” *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1, No. 2 (2019): 255-306.
- Barutçu, Ali. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü.” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2023.
- Baytaç, Abdullah Batuhan. “Seri Muhakeme Usulü.” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 8, No. 2 (2020): 227-273.
- Çağlar, Seyfettin. “Seri Muhakeme Usulü.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2021.
- Değirmenci, Olgun. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m. 251-252).” *Terazi Hukuk Dergisi* 15, No. 161 (2020): 36-51.
- Değirmenci, Olgun. “Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü.” *Ankara Batı Adliyesi Dergisi* 2, No. 3 (2020): 16-20.
- Demirtaş, Soner. “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154).” *Ceza Hukuku Dergisi* 13, No. 36 (2018): 69-99.
- Deniz, İsmail. *Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri–Oluşturulma Şekilleri–Şartları)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Er, Elif. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi.” *Yaşar Hukuk Dergisi* 3, No. 1 (2021): 55-111.

- Erdem, Mustafa Ruhan ve Şentürk, Candide. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250).” *Ceza Hukuku Dergisi* 14, No. 41 (2019): 573-601.
- Erdoğan, Yavuz. “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü.” *Legal Hukuk Dergisi* 18, No. 209 (2020): 1989-2036.
- Ersoy, Uğur. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin sorunlar ve Çözüm Önerileri.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 28, No. 2 (2020): 857-885.
- Feyzioğlu, Metin. *Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçütü Olarak Vicdani Kanaat*. İstanbul: Isık Yayınları, 2015.
- Gökkaya, Mesut. “Türk Ceza Hukukunda Seri Muhakeme Usulü.” Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, 2022.
- Ildırar, Elif. “Seri Muhakeme Usulü.” Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi, 2020.
- İçer, Zafer. *Ceza Muhakemesinde Gerekçeli Karar Hakkının Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yoluyla Korunması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- İnceoğlu, Sibel. *Adil Yargılanma Hakkı—Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi 4*. Ankara: Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, 2018.
- Kafes, Veli. “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması.” *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, No. 2 (2015): 181-197.
- Karakehya, Hakan ve İnce Tunçer, Asuman. “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı.” *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, No. 17 (2021): 303-354.
- Karakehya, Hakan ve İnce Tunçer, Asuman. “Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi.” *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, No. 1 (2021): 1-62.
- Karakehya, Hakan ve İnce Tunçer, Asuman. *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

- Keskin, İbrahim. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü.” *Adalet Dergisi* 149, No. 68 (2022): 205-252.
- Ketizmen, Muammer. “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü–Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu.” *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, No. 1 (2021): 229-254.
- Kızıllarlan, Hakan. “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri.” *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, No. 183 (2019): 1885-1960.
- Koca, Mahmut. “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü.” *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, No. 2 (2020): 173-195.
- Kocakale, Enes. “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü.” Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2021.
- Kunter, Nurullah. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Yayıncılık Matbaası, 1989.
- Okuyucu Ergun, Güneş. “Soruşturmanın Gizliliği.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 59, No. 2 (2010): 243-276.
- Özen, Mustafa. *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- Soylu Ünver, Gülsüm ve Karaman Engür, Seçil Nergiz. *Seri Muhakeme Usulü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Şahin, Cumhuri. *Ceza Muhakemesinde İspat (Delillerin Doğrudan Doğrulanlığı İlkesi)*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Şahin, İsmail. “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama.” Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2022.
- Taner, Fahri Gökçen. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

- Taneri, Gökhan. *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Taşkın, Şaban Cankat. *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Toroslu, Nevzat ve Feyzioğlu, Metin. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2018.
- Yenisey, Feridun ve Nuhoglu, Ayşe. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Yılmaz, Yeşim. “Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü.” Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2022.
- Yılmaz, Zahit ve Apiş, Özge. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, No. 1 (2020): 62-106.